

3

Limburgs Tijdschrift voor *Genealogie*

uitgave van de sectie genealogie van het Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap

*Kapelaan Maria Theodorus Ludovicus
Hubertus Riga te Nieuwstadt
en zijn "Heer-broers en Heerneven"*

*Noord-Nederlanders via het Ruhrgebied
naar de Zuid-Limburgse kolenmijnen*

*Een geslaagde inburgering in België.
Fragmentgenealogie Martens met Belgische
nakomelingen*

*100 Jaar Slovenen in Limburg
óf vier generaties in 'de Hopel'*

Kerkhoven in Zuid-Limburg

JAARGANG 37 | SEPTEMBER 2009

Inhoudsopgave

- Mededelingen, vragen, boekbesprekingen, signalementen, aanvullingen, enz. 66
- Kapelaan Maria Theodorus Ludovicus Hubertus Riga te Nieuwstadt en zijn "Heer-broers en Heerneven" (vervolg en correctie), door ing. P.L.M. van Hoof, Randenborgweg 51, 6118 GJ Nieuwstadt 69
- Noord-Nederlanders via het Ruhrgebied naar de Zuid-Limburgse kolenmijnen, door ir. W. van der Linde, Casa Montana II, Holsberg 75, 6129 KM Berg aan de Maas-Urmond 70
- Een geslaagde inburgering in België. Fragmentgenealogie Martens met Belgische nakomelingen, door mr. H.J.O. Martens, Holsberg 9, 6129 KM Berg aan de Maas-Urmond 84
- 100 Jaar Slovenen in Limburg óf vier generaties in 'de Hopel', door W. Nolten, Bruinkoolweg 30, 6414 BJ Heerlen 89
- Kerkhoven in Zuid-Limburg, door A.P.L. Paquaij, Servatiusstraat 29, 6444 VJ Brunssum (wordt vervolgd) 93

Bijdragen voor het Limburgs Tijdschrift voor Genealogie worden ingewacht door de redactie. Illustraties dienen vrij van rechten te worden aangeleverd. Bij plaatsing van de bijdrage vervallen de auteursrechten en de reprorechtvergoedingen aan Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap.

verschijnt vier maal per jaar

Administratie, lidmaatschappen, losse nummers:
L.G.O.G., Postbus 83, 6200 AB Maastricht, tel. 043 - 321 25 86
Postbank 1037880 t.n.v. L.G.O.G.

Redactie:
Harry Strijkers
Wim Nolten

Redactie-adres:
Kleine Steeg 1-9, 6131 KJ Sittard, tel. 046 - 433 29 30
e-mail: h.strijkers@hetnet.nl

Het werk van het Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap wordt in belangrijke mate financieel ondersteund door de Provincie Limburg.

ISSN 0169-5177

Kopij

Een tijdschrift bestaat bij de gratie van de schrijvende leden. Die moeten het tijdschrift vullen. Dat kan de redactie niet doen. Vandaar deze oproep aan de leden van de Sectie Genealogie om de resultaten van hun onderzoek in te sturen. De voorraad kopij is dramatisch terug gelopen. Uw bijdrage, kort of lang, is meer dan welkom.

BOEKEN

Het gezicht van de Boekend

Geschiedenis Boekend te boek gesteld

In het voorjaar van 2009 presenteerde de Historische Werkgroep Blerick een boek over de geschiedenis van Boekend met als titel "Het gezicht van de Boekend." De auteurs van dit werk zijn Lambert van Hout (†), Jacq Grubben en Chrit Klerken.

In dit omvangrijk boek is in acht hoofdstukken het ontstaan, de ontwikkeling en de groei van de Boekend beschreven vanaf ongeveer 1270 tot ongeveer 1940. Het boek is voorzien van prachtige foto's, kaarten, luchtopnamen, leuke tekeningen, enkele prachtige pentekeningen en met name plattegronden van boerderijen vervaardigd door wijlen Jan van Eyck. In het boek wordt geschreven over ondermeer de middelen van bestaan, de boerderijen en hun bewoners, de familierelaties, inclusief 21 genealogische overzichten van bekende Boekender families. Verder een aantal bekende Boekender landschapselementen. Een uitgebreide index op familienamen maakte het boek uitermate toegankelijk voor de lezer en onderzoeker. Het is een mooi, met een harde kaft uitgevoerd, boek

geworden met ruim 350 pagina's. Het formaat is 17 x 24 cm en het werk is gedrukt in full colour. Uniek door inhoud en uitvoering en het is te koop voor slechts 29,90 euro. Het is verkrijgbaar bij de Historische Werkgroep Blerick, Hertog Alvastraat 62, 5923 CL Blerick. Het telefoonnummer is 077-3822566 en het mailadres is: jacqgrubben@hetnet.nl

300 Jaar familiegeschiedenis vastgelegd 'Caris, genealogie van een Midden-Limburgse geslacht'

Onder deze titel verschijnt deze maand een boek over de herkomst van het Midden-Limburgse geslacht Caris en zijn afstammelingen. De naam Caris is in Limburg al bekend in de dertiende eeuw. Auteur van deze omvangrijke studie is amateur-genealoog Harold Greter uit Herten (L). In zijn boek schrijft hij 300 jaar familiegeschiedenis Caris. Greter ontdekte dat de stamboom van dit geslacht omstreeks 1700 begint in het Midden-Limburgse Roggel, in het buurtschap 't Roeligt. Daar is in 1748 Anna Caris geboren, dochter van Simon Caris en Gertruda Gelen. Zij zijn 10 generaties later de oudst bekende echtelieden Caris. Anna baart een zoon: Joseph Caris die in 1813 trouwt met Sibilla Reijnders. Uit dat huwelijk komt Joannes Caris voort die met zijn vrouw Maria Elisabeth Haemers in 1839 naar Horn trekt. In de vijfde generatie splitst de afstamming in twee hoofdtakken: die van Jozef Hendrik Caris en zijn jongere broer Theodor Hubert. Van oudsher zijn de leden van de familie Caris voornamelijk als landbouwers werkzaam geweest. Pas in de jongere generaties heeft een overgang plaatsgevonden naar andere beroepsgroepen. In een heldere en bondige schrijftant brengt de auteur het geslacht Caris weer tot leven. Voorafgaand aan de publicatie van zijn boek heeft hij uitgebreid archief onderzoek gedaan. Er zijn veel gesprekken gevoerd en bezoeken gebracht aan plaatsen waar familie woont of heeft gewoond. De auteur heeft de mensen die hij beschrijft, geplaatst in de tijd en omstandigheden waarin zij hebben geleefd. Daartoe heeft hij zich ook verdiept in de boeiende geschiedenis van de provincie Limburg. Hoewel de naam Caris ook elders in Limburg voorkomt, concentreert de familie zich vooral in de regio Midden-Limburg. Daarnaast heeft ook emigratie plaatsgevonden naar Duitsland, België en zelfs naar Australië, Brazilië en de Verenigde Staten. De nadruk van de familiegeschiedenis ligt echter op Roggel en Horn. De genealogie wordt voorafgegaan door een inleidend en beschouwend hoofdstuk over de studie en het onderzoek van de schrijver. Ook wordt aandacht besteed aan de oorsprong en betekenis van de familienaam Caris. Verder bevat het eerste hoofdstuk een overzicht van elders aangetroffen naamdragers. De eigenlijke genealogie is opgenomen in deel II. Geïnspireerd door Anna Caris uit de tweede generatie, heeft Harold Greter een apart hoofdstuk gewijd aan de afstamming in vrouwelijke lijn. Een notenapparaat en een namenregister zijn als bijlagen aan het boek toegevoegd.

Het boek omvat 288 bladzijden, is geïllustreerd met schema's, kaarten, bidprentjes en familiefoto's; standaard formaat, genaaid gebrocheerd en gedrukt op 115 grams mc papier; druk: Data Wyse Boek- en

Grafische Producties, Maastricht; uitgeverij: Universitaire Pers Maastricht; ISBN 978 90 5291 106 9. De prijs is € 35,- incl. porto en verzendkosten. Bestelbaar bij de auteur: uphill@prettel.nl onder gelijktijdige overschrijving van de kosten op rek. nr. 38.77.31.768 t.n.v. H. Greter, Herten.

Met de buik het brood achterna

Mijn Sloveense geschiedenis

Na het overlijden van haar Sloveense moeder besloot freelance journalist Milena Mulders uit Amsterdam zich te gaan verdiepen in haar familiegeschiedenis. Het werd een bijzondere speurtocht. Als snel beseftte ze dat haar geschiedenis ook deel uitmaakt van die van de Sloveense gemeenschap in Limburg; een van de oudste immigrantengroepen in Nederland.

Er komen verhalen boven over rouw, schuldgevoel en schaamte en ze stuit op de ingewikkelde positie van de Limburgse Slovenen tijdens en na de Tweede Wereldoorlog. Hierbij hoort ook het levend houden van de eigen cultuur, maar ook de invloed van politieke omwentelingen in Europa.

Het boek is een geïllustreerd verslag van een persoonlijke zoektocht en tegelijk een uniek document over honderd jaar migratiegeschiedenis in Nederland.

Mulders heeft ook de stamboom van moeders zijde opgenomen in het boek, dat fraai is uitgevoerd met vele foto's en kaarten, compleet met een lijst van geraadpleegde archieven en literatuur, geïnterviewde personen en een namenregister.

Info: www.aksant.nl. ISBN: 978 90 5260 331 5.

Napoleon Bonaparte en Peter Aengevaeren

Op het snijvlak van de grote en de kleine geschiedenis

In de serie Genealogie en de Canon, deel II in het Jaarboek Centraal Bureau voor Genealogie (deel 63 pagina 27-50) is dr. Joost Welten een van de auteurs

met een artikel over Peter Aengevaeren uit Stamproy, een vroegere soldaat uit het leger van Napoleon. Een reconstructie van het leven van Aengevaeren, gebaseerd op betrouwbare gegevens en mogelijk gemaakt door het bestuderen van alle dienstplichtige soldaten in een bepaalde regio. Zijn onderzoek strekte zich uit tot het leven van ongeveer tweeduizend dienstplichtigen. Hiervan werden er bijna zeshonderd opgeroepen voor de Franse legerdienst. Zijn onderzoek maakte het mogelijk om een individueel leven in een context te plaatsen, waardoor dit levensverhaal exemplarisch is geworden voor een grote groep.

Landverhuizers uit de Westelijke Mijnstreek 1850-1900

Vanaf het moment dat in 1992 min of meer toevallig haar interesse voor de materie was gewekt, heeft Irma Lommen-Salden intensief gegevens verzameld over Limburgse emigranten naar de Verenigde Staten in de negentiende eeuw. Door contacten te leggen met nabestaanden van de landverhuizers heeft zij bronnen aangeboord waarmee een beeld kan worden geconstrueerd van het bestaan dat deze pioniers probeerden op te bouwen in hun nieuwe vaderland. Veel van de door Irma verzamelde gegevens zijn voor iedereen toegankelijk op haar website www.limburgemigrant.nl. De stichting Monografieën uit het Land van Sittard vond de onderzoeksresultaten een boekwerk waard, dat in december dit jaar als deel 19 in de reeks Monografieën zal verschijnen onder de titel Landverhuizers uit de Westelijke Mijnstreek 1850-1900.

Na het onderwerp te hebben ingeleid geeft Irma Lommen-Salden in het boek een beschrijving van de bronnen en een overzicht van de emigranten uit de Westelijke Mijnstreek. Daarna richt zij de aandacht op de wederwaardigheden van enkele emigrantenfamilies: Beckers uit Lutterade; Van Cleef en Coumans uit Born; Cremers uit Nieuwstadt; Dircks uit Limbricht; Driessen uit Grevenbicht / Elen; Driessen uit Obbicht; Keris en Tummers uit Einighausen; Lebens uit Munstergeleen; Schmeitz uit Broeksittard; Schutrop uit Millen; Willems uit Krawinkel / Obbicht; en Zinken uit Sittard.

Dit genealogisch interessante boekwerk zal na verschijnen voor € 22,50 te koop zijn. U kunt u echter geld besparen door donateur te worden van de stichting Monografieën uit het Land van Sittard. Donateurs kunnen namelijk elk jaar de laatste uitgave gratis afhalen. Voor bezorging wordt € 3,50 verzendkosten gerekend. De minimale bijdrage van donateurs is voor het jaar 2009 vastgesteld op € 17,-.

U kunt u als donateur aanmelden per e-mail op het adres monografieenlvs@gmail.com of per post aan Stadsarchief Sittard-Geleen, t.a.v. J. Schrader, Postbus 18, 6130 AA Sittard. Het is ook mogelijk uw donatie rechtstreeks over te maken op bankrekeningnummer 1876 34 831 ten name van Stichting Monografieën uit het Land van Sittard te Nieuwstadt. Vermeld dan 'donatie 2009', als u bezorging wenst aangevuld met '+ bezorgen'. Als u meerdere exemplaren wenst, kunt u dit aangeven met bijvoorbeeld '3x'. De minimale donatie wordt dan evenredig verhoogd. De bezorg-

kosten voor meerdere exemplaren tegelijk bedragen € 5,-. Stuur, als u rechtstreeks betaalt, ook altijd even een berichtje daarvan per mail of post. Dat bevordert een goede administratieve verwerking.

Mededelingen

Lezing over emigranten vanuit Noord-Limburg en Oost-Brabant

De Kring Venray van het LGOG organiseert op 19 oktober 2009 een lezing die ook voor onze leden interessant is. Collega-onderzoekers en experts in onderzoek naar emigranten naar Amerika zijn de heren Willem A. Rovers uit Uden en Willem Keeris uit Zeeland (N-B). Zij verzorgen een kundige presentatie over emigranten vanuit Oost Brabant en Noord-Limburg (reeds vanaf ca 1840) naar Wisonin, Nebraska en Oregon (USA). Zij beschikken over veel informatie over emigranten uit de periode 1848-1920, die zich vestigden in de Verenigde Staten. Zij gaan zelf regelmatig naar de USA om verdere gegevens te verzamelen, waaronder ook foto's (ruim 2000 stuks) van oude grafstenen van emigranten. Verder komen ook aan bod de scheepsljsten, reisverslagen, bidprentjes en genealogieën van Oost Brabantse en Noord Limburgse emigranten. Zij weten goed de weg in de Amerikaanse archieven.

Titel van de lezing : "Emigratie in de 19e eeuw naar de USA".

De lezing heeft plaats op maandag 19 oktober 2009 van 19.30 tot 21.30 uur.

Locatie: Zaal Het Trefpunt, "Beukenrode", Beukenlaan 1, 5802 CJ Venray.

Zilveren NGV-draagspeld voor oud-bestuurslid Jan-Willem Koten

Dr. Jan-Willem Koten heeft zaterdag 29 augustus 2009 van de NGV-voorzitter Roelof Vennik de Zilveren Speld gekregen vanwege zijn langdurig redacteurschap van "Gens Data" en zijn bijdragen aan publicaties voor het tijdschrift "Ons Erfgoed".

De heer Koten was bijna twintig jaar redacteur van het kwartaalblad Gens Data, het blad van de afdeling Computer-Genealogie van de Nederlandse Genealogische Vereniging. Hij is ook auteur van veel artikelen. Het eerste artikel van zijn hand verscheen in 1991. Hij was ook acht jaar bestuurslid van de Sectie Genealogie van het LGOG en is nog steeds lid van de Sectie en het Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap en auteur van diverse artikelen in het Limburgs Tijdschrift voor Genealogie.

P.L.M. VAN HOOF

Kapelaan Maria Theodorus Ludovicus Hubertus Riga te Nieuwstadt en zijn "Heer-broers en Heerneven"

(vervolg en correctie)

Vervolg

Nog voordat bij mij het Limburgs Tijdschrift voor Genealogie 2009 nr.1 in de bus lag was er al een telefoontje van mr. H.J.O. Martens over de publicatie onder bovengenoemde titel.

Onze Nieuwstadtse kapelaan Theo Riga zou toch twee heerbroers hebben, die te vinden zouden zijn in het door de Heemkundevereniging Beek uitgegeven boek 'Geroepenen Gods' en een van hen zou geboren zijn op Stammenderhof.

Daarop aansluitend kwamen nog aanvullingen binnen van René Janssen.

En wat bleek ?

- 1) Het in 'Geroepenen Gods deel 1' (uitgegeven 1993) gestelde als zou onze kapelaan Theo Riga de jongste in het ouderlijk gezin zijn, blijkt niet juist te zijn en dus ook mijn daarop gebaseerde conclusie dat ik niet hoefde uit te zoeken of broer Joannes Hubertus Antonius wellicht priester was geworden.
- 2) Er is niet sprake van 'hét boek Geroepenen Gods', er blijken na de uitgave van 1993 nog 2 delen te zijn uitgekomen.
- 3) De uitgave uit 1993 vermeldde al dat het ouderlijk gezin op 15-3-1887 verhuisd is naar de Stammenderhof in Sweikhuizen en gaf verderop zelfs al een foto van Theo met twee priester zijnde broers.
- 4) In 'Geroepenen Gods deel 3' (uitgegeven in 1998) blijkt broer Jan Hubert Antoon (Sjang) voor te komen als montfortaan evenals de op Stammenderhof geboren broer Maria Hendrik Emanuel (Harie).
- 5) In de uitgave van 1998 is gesteld dat op Stammenderhof nog drie kinderen zijn geboren waaronder dus de montfortaan Maria Hendrik Emanuel (Harie); hiervan echter heb ik er slechts twee gevonden.

Corrigerende Conclusie

Dankzij de oplettende lezers moet ik de eerdere conclusie corrigeren en stellen dat de tekst van het bidprentje van onze Nieuwstadtse kapelaan Theo Riga toch juist is en dat hij wél twee heerbroers heeft, met name de montfortanen Sjang en Harie Riga.

Aanvullingen op Parenteel Riga

(echter ook nu weer beperkt tot datgene wat voor het oorspronkelijk bedoelde onderzoek van belang is):

- III-A.7. **Joannes Hubertus Antonius Riga (Sjang)**, geboren te Spaubeek Dorpstraat 81, legde 15-8-1905 zijn 1e professie af bij de montfor-

tanen in Schimmert, werd 10-7-1910 tot priester gewijd in Oirschot.

- III-A.10. **Maria Hendrik Emanuel Riga (Harie)**, geb. Schinnen-Sweikhuizen 10-9-1889, werd evenals nr.III-A.7 montfortaan, overl. Meerssen 30-9-1969.

- III-A.11. Het derde (volgens 'Geroepenen Gods') op Stammenderhof (dus na 5-3-1887) geboren kind is niet gevonden (en bleek vervolgens ook niet voor te komen in de gezinsklapper van Schinnen).

Aanvullingen op Parenteel Riga

(ingezonden door mr. Martens en René Janssen)

- II. **Gilles Riga**, geb. Malle (B), woonde in de Dorpstraat te Spaubeek.
- II.1. **Johannes Cornelius Hubertus Riga**, overl. Beek 24-7-1880, tr. Beek 30-8-1877 met **Maria Ida Hubertina Stassen**, geb. Beek 16-2-1841, dochter van **Jan Willem Stassen** en **Maria Ida Gulikers**.
- II.3. **Maria Elisabeth Riga**, overl. Geleen 25-11-1907, tr.(2) met **Jan Hendrick Demacker**.
- II.4. **Hendrikus Hubertus Riga**, overl. Beek 22-11-1914.
- III-A.1. **doodgeboren kind Riga**, van het vrouwelijk geslacht.
- III-A.2. **Maria Anna Josephina Elisabeth Riga**, tr. Schinnen 2-7-1908 met **Jan Willem Dortu**.
- III-A.3. **Hubertus Joseph Egidius Riga**, tr. met **Maria Josepha Wilhelmina Petri**.
- III-A.5. **Maria Hubertina Agnes Riga**, overl. Brunssum 2-1-1962, tr. Schinnen 22-11-1906 met **Jan Hendrik Josef Claessen**.
- III-A.7. **Joannes Hubertus Antonius Riga (Sjang)**, overl. Hoensbroek 22-2-1951.
- III-A.10. **Maria Hendrik Emanuel Riga (Henri)**, geprofest te Meerssen op 2-8-1910, tot priester gewijd 's-Hertogenbosch 29-5-1915, werkzaam als leraar te Schimmert van 1916 tot 1922, vervolgens bij de H. Landstichting te Nijmegen en daar van 1943 tot 1949 als overste en hield zich nadien te Berg en Dal bezig met Mariale werken tot hij ging rusten in Meerssen.
- III-B. het gezin woonde op de Kelmonderhof onder Beek.
- III-B.1. (nieuw in te voegen) **Johannes Egidius Riga**, geb. Beek 20-8-1880, overl. Beek 31-10-1880.
- III-B.3. (nieuw in te voegen) **Maria Josef Felix Riga**, geb. Beek 11-6-1885.

WIM VAN DER LINDE

Noord-Nederlanders via het Ruhrgebied naar de Zuid-Limburgse kolenmijnen

Het aantal mijnstreekbewoners dat in eigen persoonlijke ervaring de mijnwerkerstijd meegemaakt heeft, wordt steeds minder. Daarmee vervalt de mogelijkheid van genealogisch onderzoek op basis van "oral history".

Bijgaand artikel over de migratie van Noord-Nederlanders via het Ruhrgebied naar de Zuid-Limburgse Mijnstreek is een, in eerste instantie op "oral history" gebaseerde, genealogische studie, bevestigd door literatuurstudie.

Iedere oudere mijnstreekbewoner kent uit zijn omgeving voorbeelden van deze migratie.

Proloog

De uit Nederland ten noorden van Limburg aangetrokken mijnbouwkundige en industriële deskundigheid kreeg vanaf het midden van de jaren 1930 tot aan de mijnsluitingen weinig publieke aandacht en raakte in latere jaren in de vergetelheid. Toch waren het Noord-Nederlandse, in het Ruhrgebied geschoolde mijnwerkers die het in exploitatie brengen van de grote Limburgse kolenmijnen mogelijk maakten. Hetzelfde geldt voor het in bedrijf nemen van de uit de mijnbouw voortspruitende cokes- en kunstmestfabrieken. Deze werden in bedrijf genomen door Nederlandse technici van buiten Limburg.^{10-56/57, 18-313/326} De bewoners van het steenkoolgebied in het noorden van Zuid-Limburg waren niet industrie-minded. Zij stonden in de eerste twintig jaar van de twintigste eeuw afwijzend en in de tweede twintig jaar aarzelend tegenover de nieuwe werkgelegenheid in de mijnbedrijven. Voor veel Limburgers was het gaan werken "op de mijn" een laatste toevlucht als er geen ander werk te vinden was. Pas op het eind van de jaren 1930 was een wel dikke, maar nog niet erg diep gewortelde stam van Limburgse mijnwerkers, industriearbeiders en leidinggevend kader gevormd. Dertig jaar later werden de mijnen gesloten en ging de Limburgse mijnwerkersstam teloor.

Nederlandse arbeidsmigratie naar Duitsland

Sinds de zestiende eeuw was het kustgebied van De Nederlanden, en vooral het Hollandse Noordzeekustgebied, een magneet voor arbeidsmigratie. In de negentiende eeuw stagneerde de groei van de werkgelegenheid en vooral in de agrarische gebieden betekende de met de Industriële Revolutie gepaard gaande mechanisering van de arbeid een vermindering van het aantal arbeidsplaatsen. In de tweede helft van de negentiende eeuw ontstond in het aan Nederland grenzende deel van Duitsland een grootschalig industriegebied waar Nederlandse arbeidsmigranten werk konden vinden. Door de grote verscheidenheid aan industriële ondernemingen was het Ruhrgebied een aantrekkelijk migratiegebied. Indien het in een industrie slecht ging waren er in hetzelfde gebied andere industrieën die nieuwe kansen

op werk boden.

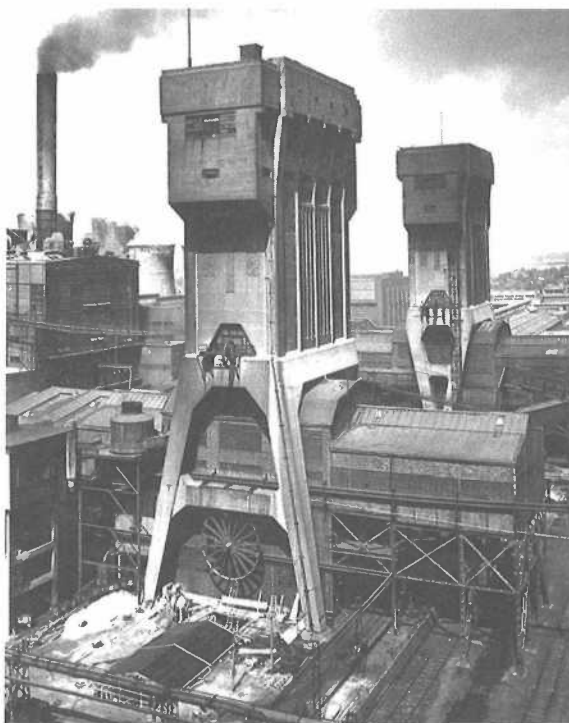
Duitsland was tot de Eerste Wereldoorlog voor heel Nederland het belangrijkste emigratieland. In heel Duitsland werkten in 1870 22.000 Nederlandse arbeiders, in 1900 was dit aantal gestegen tot 145.000. Daarna liep dit aantal terug tot 20.000 arbeiders in 1930. Omstreeks 1860 gingen de eerste Nederlandse arbeidsmigranten naar het Ruhrgebied en vlak na de Frans-Duitse oorlog van 1870 werkten al ongeveer 2500 Nederlanders in plaatsen die het dichtst bij de Nederlandse grens lagen zoals de omgeving van Duisburg. In Duisburg was in 1890 negentig procent van de buitenlandse arbeiders in de kolen- en staalindustrie afkomstig uit Nederland. In 1900 werkten 5.400 Nederlandse industriearbeiders in Duisburg en dit aantal groeide tot 12.000 in 1910. Vrijgezellen vonden overwegend werk in bouwprojecten en montagewerk. Na het gereedkomen van een project trokken ze weg, terug naar huis of naar een volgend werk. Werkzoekenden gingen eerst een paar jaar als seizoenarbeider werken, maar na enige tijd wisten ze zo goed de weg dat velen permanent vast werk wisten te vinden. Het werk in de kolenmijnen was geen seizoenwerk. Men liet dan vrouw en kinderen overkomen dan wel werd in de geboorteplaats getrouwd en vestigde men zich als pril echtpaar in Duitsland. Ook werd gehuwd met Duitse levenspartners. Na 1870 begonnen zich Nederlandse gezinnen in wat grotere aantallen permanent te vestigen in het Ruhrgebied. Dit waren vooral migranten uit Noord-Oost-Nederland. Deze gezinnen werden de centrale punten voor kettingmigratie uit een bepaalde streek. Rondom hen vestigde zich een cluster streekgenoten in de nieuwe woon- en werkomgeving. Veel Nederlandse migranten vonden vast werk in de kolenmijnen. Ook in aan de mijnen verwante beroepen, (mijn)paardenhandel, transportbedrijven en toeleveringsfirma's, werd vast werk gevonden.¹⁸⁻³¹¹ "Aan het einde van de negentiende eeuw was er weinig werk voor de tien kinderen van de in Veenendaal wonende Dirk Ariesen en Jannetje Hootsen. Zowel de zonen als de dochters migreerden rond 1900 naar het Ruhrgebied. Enige zonen lieten zich tot Duitser naturaliseren en vervulden hun dienstplicht tijdens de Eerste Wereldoorlog in het Duitse leger. Alle kinderen trouwden in Duitsland. Zij bezorgden Dirk en Jannetje 38 kleinkinderen. Enige kinderen kwam vlak voor de Eerste Wereldoorlog naar Zuid-Limburg en gingen in de mijnen werken. In 1923 kwamen de laatste kinderen met hun gezinnen terug naar Nederland. Met hun Ruhrgebiedervaring vonden zij in de Zuid-Limburgse mijnen gemakkelijk werk." (Excerpt uit boek *Teunis Ariesen en zijn voorgeslacht*, uitgeverij Den Hertog in Houten.) "Paardenhandelaar Berend Vos en zijn vrouw Jacoba Koning migreerden uit Groningen omstreeks 1900 naar het Ruhrgebied. Zij hadden toen drie zonen en een dochter. De dochter bleef bij familie in Groningen achter. In het Ruhrgebied gingen zij wonen in Rommerskirchen. De zonen vonden werk in de

mijnen en Berend handelde in mijnpaarden. Zij kregen in Rommerskirchen nog een zoon, verhuisden in 1911 naar Buir bij Keulen en kregen daar nog een dochter. In het begin van de Eerste Wereldoorlog migreerde de familie Vos naar Brunssum waar Berend actief bleef in de handel in mijnpaarden en daarnaast caféhouder werd. Zij kregen er nog een dochter bij. De zonen gingen op de mijnen Hendrik en Emma werken. In het begin van de jaren twintig verhuisde de familie naar Geleen. In 1930 had Staatsmijn Maurits nog een ondergrondse mijnpaardenstal met 39 paarden. De in Groningen achtergebleven dochter trouwde met scheepselektriciën Jacob Bos en zij migreerden ook naar Geleen waar Jacob als elektriciën werk vond op Staatsmijn Maurits. In 1927 kocht Jacob op Lindenheuvel een breed pand waar hij het café annex pension "Maurits" in vestigde." ¹⁸⁻³¹¹ (Aldus verteld aan schrijver door Arie Bos in Geleen.)

In het gebied rond Duisburg, Ruhrort en Oberhausen werkten en woonden omstreeks 1900 tienduizenden Nederlanders en in het hele Ruhrgebied meer dan honderd en vijftigduizend. ⁹⁻¹⁹⁸ Het harde leven in de Duitse mijnen werd tussen 1885 en 1906 beschreven door Frederik van Eeden in *Zijn schoonwonderland ging ten gronde*. Hij liet de opstandige Nederlandse mijnwerkers Johannes en Markus in het Ruhrgebied een stakingsbijeenkomst bezoeken. Na de grote mijnwerkersstaking in het voorjaar van 1905, waarbij enige Noord-Nederlanders in calvinistische traditie ongefilterd hun mening verkondigden, werden de Nederlandse actievoerders op staande voet ontslagen en het land uitgezet. Gelukkig leidde dit niet tot een breed gedragen afwijzing van Nederlandse migranten. In 1908 werd als vooruitgeschoven post van de Nederlandse Arbeidsbeurzen, in het Duitse Oberhausen een Nederlandse Arbeidsbeurs geopend. Deze Arbeidsbeurs bemiddelde van 1908 tot 1933 elfduizend Nederlandse arbeiders naar het Ruhrgebied. Naast deze

arbeidsbeurs bestonden van oudsher talrijke particuliere arbeidsbemiddelingsbureautjes, onder andere van de Nederlandse kerken en kerkgenootschappen. De Duitse volkstelling uit 1913 registreerde 94.000 Nederlandse seizoenarbeiders in het Rijn-Ruhrgebied. ²²⁻ ⁷ Tot de Eerste Wereldoorlog was in het Ruhrgebied de vraag naar Nederlandse mijnwerkers groter dan uit Nederland aangeboden werd. De Nederlanders waren in de Duitse kolenmijnen graag gezien. ⁹⁻²⁰⁰ Uit de gegevens van de "Knappschaftskassen" (sociale verzekeringsinstellingen voor mijnwerkers voor ouderdomspensioenen, weduwen- en wezenpensioenen, invaliditeitsuitkering en ziektekostenverzekering), blijkt dat in 1893 vijftienhonderd Nederlanders in Duitse kolenmijnen in het Ruhrgebied werkten. Dit aantal was in 1912 opgelopen tot 5124 ²⁷⁻¹⁴⁸ en was in 1913 verder opgelopen tot zesduizend. ⁹⁻¹⁹⁵ Naast deze zesduizend paspoort-Nederlanders werkten er ook enige duizenden inmiddels tot Duitser genaturaliseerde Nederlanders en statenloos geworden vroegere Nederlanders als mijnwerker in het Ruhrgebied. De Nederlandse protestantse migranten hadden door het in hun kringen gebruikelijke dagelijkse lezen van de Bijbel een grotere letter- en leesvaardigheid dan katholieke Poolse en Oost-Europese migranten. Door de verwantschap van de Duitse taal met het Nederlands voldeden veel gemigreerde Nederlanders ook snel aan de in Duitse veiligheidswetten gestelde eis dat leidinggevenden een goede kennis van de Duitse taal moesten hebben. De "Nederlandse" mijnwerkers klommen in de mijnbedrijven sneller op naar hogere, specialistische leidinggevende posities dan hun Oost-Europese collega's. Zij kregen daarmee een grote praktische mijnbouwkundige ervaring en velen brachten het tot opzichtersfuncties. Zij woonden vlak bij de mijn in grote mijnwoningen met kleine tuintjes en bouwden in de niet aan één werkgever gebonden Knappschaftskasse een uitgebreid pakket aan sociale rechten en voorzieningen op. De Nederlandse migranten konden ook gemakkelijker van de ene mijn naar een andere mijn gaan werken indien zij daar een betere positie konden krijgen; dit dan in tegenstelling tot de positie van de Poolse mijnwerkers in het Ruhrgebied. De Poolse migranten bleven voor de Eerste Wereldoorlog en ook daarna vanuit het Ruhrgebied virulent nationalistisch streven naar het losmaken van een eigen Poolse natie uit het Duitse keizerrijk en het vergroten van Polen door het beïnvloeden van referenda in gebieden met een gemengd Duits-Poolse bewoning. Dit was niet bevorderlijk voor de integratie van Poolse mijnwerkers in de Duitse mijnhiërarchie. ²⁹ "Het wantrouwen van de Duitsers tegen Polen werd vorm gegeven in de 'Polenüberwachungsstelle'. Na de Eerste Wereldoorlog migreerden veel Poolse mijnwerkers uit het Ruhrgebied naar de Franse kolenmijnen in de Borinage. Frankrijk had gestreden voor het losmaken van een zelfstandig Polen uit het gehate Duitse keizerrijk. Bovendien vonden de Poolse mijnwerkers de gasarme antracietmijnen van de Borinage veel veiliger dan de gashoudende vetkoolmijnen in Zuid-Limburg. Tijdens de financiële crisis in Duitsland van 1923 werden Poolse mijnwerkers in het Ruhrgebied preferent ontslagen. In het midden van de jaren 1920 gaven Limburgse vakbondsfunctionarissen van de Rooms-

Staatsmijn Maurits.

Katholieke Mijnwerkersbond gehoor aan de oproep van dr. Poels om zoveel mogelijk katholieke mijnwerkers aan te werven. Zij bewogen zich incognito en onopgemerkt in de mijnwerkerswoonwijken in de Borinage en probeerden 'namens de Limburgse mijnen' Poolse mijnwerkers over te halen naar Zuid-Limburg te komen waar zij 'gekwalificeerd mijnwerk' zouden krijgen waarvoor (nog) geen Limburgse mijnwerkers beschikbaar waren." (Aldus aan schrijver verteld door Stefan Wojtkowiak uit Schinveld.) In 1914 woonden vierhonderdduizend "Ruhrpolen" in het Ruhrgebied. Na de Eerste Wereldoorlog verlieten bijna alle Polen het Ruhrgebied. Twee derde van hen ging naar Polen en één derde migreerde naar Frankrijk. Enige honderden Polen vonden in de tweede helft van de jaren twintig van de vorige eeuw werk in de Zuid-Limburgse mijnen. Door interne migratie binnen de Mijnstreek woonde in Schinveld en Brunssum de hoogste concentratie Poolse mijnwerkers.

Behalve een enkeling uit Noord-Limburg waren Limburgers niet gaan werken in de kolenmijnen in het Ruhrgebied. Als mijnwerker waren zij wel gaan werken in het aan Zuid-Limburg grenzende kolenmijngebied ten noorden van Aken, het Wormgebied. Veel Limburgers prefereerden een los dienstverband en pendelden van hun woningen in Zuid-Limburg naar deze kolenmijnen en hadden het er voor over om dagelijks enige uren onderweg te zijn tussen thuis en werk. Er waren maar weinig Limburgers die in het Wormgebied een vast dienstverband in de Duitse mijnen aangingen. In 1913 werkten 1261 Nederlandse mijnwerkers in het Wormgebied. Van deze 1261 mijnwerkers pendelden 1100 Limburgers dagelijks naar huis terwijl negentig Limburgers ieder weekend naar huis gingen. Slechts minder dan honderd Nederlandse mijnwerkers woonden met hun gezin permanent in het Wormgebied. De pendelende mijnwerkers combineerden het voordeel van de hogere lonen in Duitsland met het voordeel van het goedkopere leven in Nederland.⁹⁻¹⁰⁵ Rond 1900 lagen de lonen in Duitsland twee tot drie keer zo hoog als in Nederland. De belangstelling van Limburgse Nederlanders om in Duitse mijnen te werken bleef echter laag. Bijvoorbeeld was de belangstelling om te werken in de vlak over de oostgrens in Alsdorf (D.) gelegen mijn Anna van de Eschweiler Bergwerks Verein (EBV) gering. In de periode 1905-1960 kwam slechts 1,8% van de in de mijn Anna in Alsdorf werkende mijnwerkers uit Nederlands-Limburg.¹³⁻¹⁹

Beperkte beschikbaarheid autochtone Limburgse mijnwerkers voor de nieuwe Limburgse kolenmijnen

In 1896 was in Zuid-Limburg de bevriesmethode ingevoerd voor het afdiepen van schachten door drijfzand en andere watervoerende grondlagen. In het prille begin van de twintigste eeuw werden daarmee in Zuid-Limburg langs de Duitse grens ten oosten van Heerlen nieuwe, grote Nederlandse kolenmijnen ontsloten. Dit waren de Oranje-Nassau I (1899) Heerlen, de Willem Sophia (1902) Spekholzerheide, de Laura (1905) Eygelshoven, de Oranje Nassau II (1906) Schaesberg en de Staatsmijn Wilhelmina (1906) Terwinselen.

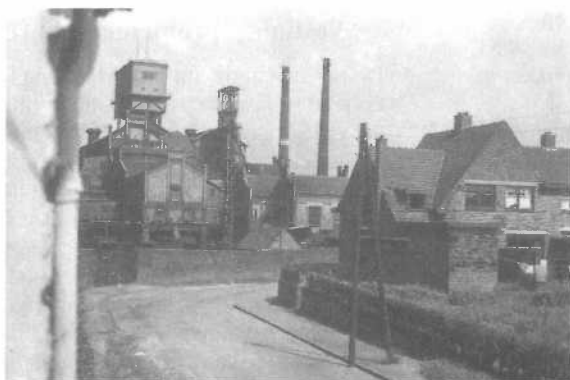
Voor het ontsluiten van deze nieuwe kolenmijnen waren ervaren mijnwerkers nodig. Ervaren mijnwerkers met een grote praktische beroepservaring waren onmisbaar voor het in exploitatie brengen van de mijnen en voor het instrueren van ongeschoolde arbeiders.^{15-28/38} Zij moesten de niet-mijnbouwkundig geschoolde en vaak ongeletterde arbeiders het mijnwerkersvak bijbrengen. De opleiding tot mijnwerker vond zowel in de Duitse, als in de Nederlandse mijnen plaats in kleine groepen die aan het kolenfront in de productieve werksituatie geïnstrueerd werden door ervaren mijnwerkers. Hierbij werd ingespeeld op de grote onderlinge solidariteit van alle werkers aan het ondergrondse kolenfront. Ervaren mijnwerkers stonden door hun grote praktische vakbekwaamheid en inzicht op de mijn in hoog aanzien. Zij waren niet alleen essentieel voor het afdiepen van schachten maar ook voor de eerste aanleg van steengangen. Vanuit de steengangen werden in de kolenlagen peilers aangelegd voor het delven van de kolen. Het instrueren van het mijnwerkersvak bestond vooral uit het bijbrengen van gevoel voor veilig werken, verantwoordelijk zijn voor eigen veiligheid, voor de veiligheid van collega's en voor de veiligheid van het hele ondergrondse mijnbedrijf. Naast en na dit veiligheidsdenken kwam het aanleren van de techniek en vaardigheid van het "afbouwen van kolenlagen" en de nodige handvaardigheid met houweel (hak) en platte schop voor het losmaken van de kool en beugelzaag en vuisthamer voor het stutten van de werkruimte in de ontkoolde lagen.

Het aanwerven van ervaren mijnwerkers voor de nieuwe Limburgse mijnen was een groot probleem. Alleen in het gebied rond Kerkrade was de bevolking vertrouwd met het werk in kolenmijnen.²⁵⁻¹⁴⁸ In het niet-industriële, hoofdzakelijk agrarische gebied ten westen van Kerkrade waren geen geschoolde arbeidskrachten beschikbaar. Deze streek kon voorlopig alleen handlangers en voor opleiding geëigend jong personeel leveren.²⁵⁻¹⁴⁴ In tegenstelling tot noordelijk Zuid-Limburg was Maastricht wel vertrouwd met de industrie, maar de afstand tot de mijnen was voor die tijd wat groot. Alleen de Oranje-Nassau mijnen bij Heerlen waren per trein te bereiken. De behoefte aan mijnwerkers was zo groot dat deze mijnwerkerstreinen gedurende enige jaren door de mijnbedrijven betaald werden. Op het eind van de Eerste Wereldoorlog werkten ongeveer tweeduizend Maastrichtse mijnwerkers in Heerlen. De bisschoppelijke aalmoezeniers gebruikten de beloning van deze mijnwerkers om Maastrichtse werkgevers (Regout c.s.) onder druk te zetten hogere lonen te betalen. Bevreesd voor socialis­tische beïnvloeding van de mijnwerkers, werden Maastrichtse arbeiders echter door het bisdom en door de mijn­directies in principe minder geschikt geacht om in de mijnen te gaan werken.¹⁴⁻²⁹¹ "De verpauperde en verbitterde arbeiders van deze meest geïndustrialiseerde Nederlandse stad waren machtig aangesproken door het socialisme."²⁹⁵⁻³²¹ Ziekteverzuim (ziek vieren!) lag bij Maastrichtse mijnwerkers veel hoger dan bij vlak bij de mijnen wonende mijnwerkers. Het aantal Maastrichtse mijnwerkers werd teruggebracht tot vijf­honderd; na 1927 verdeeld over de Oranje-Nassau mijnen in Heerlen en de Staatsmijn Maurits in Lutterade-Geleen.

Mijn Laura
1936.

Eerste golf naar Limburg migrerende Nederlandse mijnwerkers 1900-1913

In 1900 dreef de bestaande kleinschalige Nederlandse mijnbouw praktisch geheel op uitheems personeel²⁵⁻¹⁴⁴ en op de kleine vaste stam van autochtone Limburgse mijnwerkers met praktische mijnervaring op houwerson opzichtersniveau uit Kerkrade. De rest van de Limburgse bevolking was weinig vertrouwd met de mijnarbeid. De Limburgse schrijver Felix Rutten was één van de eerste Nederlanders die in *Onder den rook der mijn* (1918) schreef over de Limburgse mijnen. Hij typeerde de Limburgse mijnwerker als drankzuchtig, ruw en godverzakend, als een werker die de Limburgse godsdienst, de lokale gebruiken en het natuurschoon bedreigde. Rutten schilderde met opzet de mijnwerker af als slaaf van de mijnindustrie om zijn jonge streekgenoten af te houden van het mijnwerkerswerk. Hij berokkende daarmee Limburg veel kwaad en remde het ontstaan van een Limburgse mijnwerkersstam af. Voor velen werd werken "op de mijn" een laatste toevlucht als er geen ander werk meer te vinden was.²²⁻¹⁴⁸. "De Limburger was liever keuterboer op een vrije boerderij dan loonslaaf. Veldarbeid veredelt den mensch, die zijn hoofd vrij en fier opricht", aldus Felix Rutten. Pater Jacques Schreurs beschreef in de *Nieuwe Ballade* het geluk van de Limburger met een streepje licht en een plaatsje in de koestal als men maar niet de mijn in moest.

Voor de uitbreiding van de Domaniale Mijn en voor de nieuwe mijnen was men na 1905 gedwongen ervaren mijnwerkers uit het buitenland aan te trekken. In 1905 schreef Staatsmijnen nog in hun jaarverslag: "Het benodigde aantal mijnwerkers voor de mijn Wilhelmina kon gevonden worden tussen Schinnen en Kerkrade." Staatsmijnen had toen 185 mijnwerkers in dienst. Maar in 1906 signaleerde Staatsmijnen in zijn jaarverslag de eerste problemen: "De aanwerving van mijnwerkers leverde nog geen ernstige moeilijkheden op." Staatsmijnen mocht geen niet Nederlandse mijnwerkers in dienst nemen. Voor de andere kolenmijnen kwam in eerste instantie het oostelijke grensgebied, het kolengebied ten noorden van Aken, in aanmerking voor het werven van mijnwerkers. Het merendeel van de naar de nieuwe Nederlandse mijnen migrerende mijnwerkers en opzichters uit het grensgebied was Duitser. Waar de statistieken spreken van door de Limburgse mijnen aangetrokken Duitsers moet echter wel begrepen worden dat hieronder ook veel vroegere Nederlanders zaten. Alleen daardoor is het al moeilijk

om het aantal Nederlanders dat uit Duitsland in de Limburgse mijnen kwam werken exact aan te geven.

Het aanbod ervaren Limburgse mijnwerkers, zowel de in het Duitse grensgebied wonende als de naar de Duitse mijnen pendelende Limburgse mijnwerkers, was zeer klein en dit aanbod was vlug uitgeput en aangeworven. Deze mijnwerkers hadden een voorkeur voor de op de Nederlands-Duitse grens in een "stadsgebied" gelegen, gemakkelijk bereikbare Domaniale mijn. Omstreeks 1900 werkten op de Domaniale Mijn vijfhonderd mijnwerkers, begin 1914 was dit aantal gestegen tot twaalfhonderd en in 1918 tot zeventienhonderd.³³⁻¹

Voor de andere nieuwe grote mijnen ten oosten van Heerlen moesten ook ervaren mijnwerkers uit het verder weg liggende buitenland, dus vooral uit het Ruhrgebied, aangetrokken worden. Deze nieuwe Nederlandse mijnbedrijven deden een beroep op de "Nederlandse" mijnwerkersstam in het Ruhrgebied. Deze mijnwerkers hadden jarenlange praktische ervaring en bij hen bestond wel enige bereidheid om terug te keren naar Nederland om hun vakkennis en ervaring in Nederlands-Limburg ter beschikking te stellen aan Nederlandse mijnen. Het aantrekken van deze Nederlandse mijnwerkers was echter een moeilijke opgave, daar de in Duitsland werkende mijnwerkers in de "Knappschaftskassen" rechten hadden opgebouwd die in de Limburgse mijnen nog niet bestonden. Sociale voorzieningen moesten in de nieuwe Nederlandse mijnbedrijven nog geformuleerd, bevochten en ingevoerd worden. Pas op 16 december 1918 werd het Algemeen Mijnwerkers Fonds van de Steenkolenmijnen in Limburg (AMF) opgericht met een ziekenfonds, ziektekassen en een pensioenkas. Verder werden voor de Limburgse mijnen op instigatie van de aalmoezeniers voor sociale werken van het bisdom Roermond door de woningbouwverenigen kleine mijnwerkerswoningen gebouwd met grote tuinen, samen gegroepeerd in koloniën of tuindorpen. De vooral uit het Ruhrgebied aan te trekken ervaren mijnwerkers waren daar echter gewend aan grote woningen in een in het Ruhrgebied sterker verstedelijkt woongebied met een goede transport infrastructuur. Met betere arbeidsvoorwaarden dan in de Duitse mijnen werden de mijnwerkers naar Zuid-Limburg gelokt. Zo werd in de Oranje-Nassau mijnen in vierploegendienst met een zes- of zevenurige arbeidsdag gewerkt waar in de mijnbouw een drieploegendienst met een acht- of negenurige arbeidsdag gebruikelijk was.¹⁵⁻⁴⁶ De Nederlandse mijnwerkers uit het Ruhrgebied vestigden zich niet in Kerkrade, maar in het gebied Spekholzerheide-Terwinselen-Heerlen. Deze snel groeiende plaatsen waren sterker op Heerlen gericht dan op Kerkrade.

Statistisch gedetailleerd onderzoek gericht op de migratie van Nederlanders via de mijnen in het Ruhrgebied naar de Limburgse mijnen is niet beschikbaar. Incidenteel worden in gedenkgeschriften van protestantse (kerk)gemeenschappen wel interviews vermeld met deze immigranten uit de eerste jaren van de twintigste eeuw. In Spekholzerheide werden in korte tijd twee protestantse kerken gebouwd.³³⁻² De aantallen

migranten moeten echter door deduceren en combineren uit andere gegevens afgeleid worden. Van 1895 tot 1915 steeg het aantal mijnwerkers in oostelijk Zuid-Limburg van vijfhonderd tot tienduizend¹⁻²³⁶ en daarvan was 25% afkomstig uit het buitenland.^{4-41/44}

In 1913 had 17,5% van de mijnwerkers in de Nederlandse mijnen de Duitse nationaliteit. Dit waren 1876 mijnwerkers.⁶⁻⁵⁴ Van deze "Duitsers" was een niet onbelangrijk deel van Nederlandse origine. Daarnaast waren er nog paspoort-Nederlanders die uit het Ruhrgebied naar de Limburgse mijnen kwamen. Deze paspoort-Nederlanders waren eerste generatie Nederlanders die uit Nederland naar het Ruhrgebied migreerden en tweede generatie Nederlanders die in Duitsland opteerden voor het behouden van het Nederlanderschap. Na de grote mijnwerkersstaking in het Ruhrgebied in 1905 werden Nederlandse deelnemers aan deze staking uitgewezen. Deze ervaren mijnwerkers migreerden na hun uitwijzing graag naar de Zuid-Limburgse mijnen.⁶⁻⁵¹

Eerste Noord-Nederlandse mijnwerkers bij de Staatsmijnen

Bij de Staatsmijnen was het personeelbestand tussen 1906 en 1912 gegroeid naar 2380 personeelsleden. Daarvan waren 1810 personen (76%) Limburger, waren 232 personen (10%) geboren in Noord-Oost Nederland en waren 101 personen (4%) als Nederlander geboren in het buitenland.²⁸⁻¹² Dit laatste aantal bestond uit Nederlandse mijnwerkers uit het Ruhrgebied. Ook van de personen die geboren waren in Noord-Oost Nederland zal een substantieel deel via het Ruhrgebied met hun mijnbouwkundige ervaring naar Zuid-Limburg gemigreerd zijn. Tot het begin van de Eerste Wereldoorlog mocht Staatsmijnen geen buitenlanders in dienst nemen. Pas in 1913 ging de Nederlandse regering ermee akkoord dat Staatsmijnen ook niet Nederlanders in dienst mocht nemen. Hierdoor werd het mogelijk dat Duitsers, statenloze vroegere Nederlanders en tot Duitser genaturaliseerde Nederlanders door Staatsmijnen aangenomen werden. Hierbij waren veel Ruhrgebied-mijnwerkers die in Duitsland met dochters van Nederlandse migranten getrouwd waren. In 1913 werkten er in Zuid-Limburg 9715 personen op de mijnbedrijven. Indien voor alle nieuwe grote mijnbedrijven dezelfde percentages Nederlandse mijnwerkers uit het Ruhrgebied aangehouden worden als bij Staatsmijnen, dan zouden er tussen 1906 en 1913 412 in Duitsland geboren Nederlanders in de Zuid-Limburgse mijnen zijn gaan werken en geëxtrapoleerd over dertien jaar zouden dat er een 700 geweest zijn. Ook zouden er tussen 1906 en 1913 946 Nederlanders die geboren zijn in Noord-Oost-Nederland, in de Limburgse kolenmijnen zijn komen werken en geëxtrapoleerd over dertien jaar zijn dat er dan 1600. Uit bovengenoemde informatie blijkt dat er in die eerste dertien jaren van de twintigste eeuw toch wel ongeveer een duizend Nederlandse Ruhrgebied-mijnwerkers dóór migreerden naar de kolenmijnen ten oosten van Heerlen. Dit waren in deze Limburgse mijnen de ervaren werkers voor het ontsluiten van de mijnen en voor het instrueren van nieuwe ongeschoolde mijnwerkers.

Vestigingsproblemen migranten

De migranten die uit Nederland via het Ruhrgebied als ervaren mijnwerker naar Limburg migreerden, kwamen als vrije migranten, op eigen initiatief op basis van individueel overeengekomen arbeidsvoorwaarden en faciliteiten. Deze met hun gezin in het Ruhrgebied wonende Nederlanders hadden daar in de mijnbedrijven het mijnwerkersvak geleerd en waren inmiddels opgeklommen in de mijnhiërarchie tot houters en opzichters.¹⁶⁻²⁴ Deze migranten van het eerste uur begonnen hun verblijf in Limburg in een individueel isolement. Als vreemdelingen, vaak meer geletterd en bevlogen met moderne ideeën, kregen zij weinig ingang in de besloten Limburgse katholieke dorpsgemeenschappen. Toch is in het begin van deze Noord-Nederlandse migratie naar de Mijnstreek het aantal huwelijken met een lokale levenspartner erg groot geweest. In de autochtone samenleving bestond door seizoensmigratie van huwbare mannen een overschot aan huwbare vrouwen. *"Mijn grootvader Albert van der Veen kwam met zijn gezin in 1905 uit het Ruhrgebied naar de Oostelijke Mijnstreek en vond na lang zoeken onderdak in een verlaten dakpannenfabriek aan de Schaesbergerweg. Samen met andere Friezen ging hij later samenwonen 'aan de put' in Nieuwenhagen en in 1910 lukte het om betere woongelegenheden te krijgen aan de Heerlerbaan."* (Aldus aan schrijver verteld door Albert Muller uit Urmond.) De afwijzende houding van de samenleving tegen het huisvesten van streekvreemde mijnwerkers was voor Staatsmijnen mede aanleiding om bij de Staatsmijnen Wilhelmina, Emma en Hendrik grootschalig woonketen, noodwoningen en permanente woningen voor mijnwerkers te bouwen. Ook in Geleen werkten gemeenteambtenaren niet mee aan het huisvesten van streekvreemde Nederlanders. *"Bernardus Pluymers kwam in 1915 uit Amerika naar Geleen om met zijn Amerikaanse expertise te helpen bij het afdiepen van de eerste schacht van Staatsmijn Maurits. Het gemeentehuis werkte niet mee met het vinden van huisvesting voor Bernardus en zijn vrouw. Ook de Geleense burgerij stond argwanend tegenover zo'n vreemdeling. Door zijn afkomst te verdoezelen lukte het hem om toch om aan de Molenstraat in Geleen een geschikte woning te vinden."*¹⁸⁻³⁰⁸ (Aldus aan schrijver verteld door Kees Pluymers in Geleen.) Na 1920 zorgde Staatsmijnen ervoor via de "garantiestelling" invloed te krijgen op de toewijzing van de mijnwerkerswoningen van de inmiddels opgerichte woningbouwverenigingen. Het bouwen van mijnarbeiderswoningen werd door Staatsmijnen in de Oostelijke Mijnstreek gecontinueerd tot 1923. In de Westelijke Mijnstreek, waar de mijn Maurits pas in 1926 in bedrijf genomen werd, bouwde Staatsmijnen geen mijnarbeiderswoningen.

Met de naar de Limburgse mijnen migrerende mijnwerkers kwamen ook Nederlanders die werkten in aan de mijnbouw gerelateerde beroepen naar Limburg. Dit waren bijvoorbeeld handelaars in mijnpaarden, die in Zuid-Limburg hun beroep gingen uitoefenen.¹⁸⁻³¹¹ Zo kwamen ook Nederlandse constructie- en reparatiebedrijfjes, transportonderneminkjes en aannemers die diensten verleenden aan de nieuwe Zuid-Limburgse mijnbedrijven via het Ruhrgebied naar Zuid-Limburg.

De naar Limburg gemigreerde Nederlanders trokken, volgens de formule van de kettingmigratie, ongeschoolde Nederlanders naar de mijnen in Limburg. Dit gebeurde ook met in de turfontginning in de Noord-Limburgse Peel werkende Noord-Nederlanders.¹²⁻¹⁸ Deze kettingmigranten waren via hun persoonlijke contacten al enigszins bekend met de woon- en werksituatie en waren dan ook vaak "blijvers". Dit in tegenstelling tot de Nederlandse migranten die als werklozen door dreigend beëindigen van sociale uitkeringen de facto gedwongen werden in de mijnen te gaan werken. Zij deden dat met tegenzin en waren geen "blijvers".

Een vroeg voorbeeld van zo'n migratie is de familie Muller. *"De moeder van de in Urmond wonende Albert Berend Muller is in 1903 in Den Haag en zijn vader is in 1904 in Bochum in het Ruhrgebied geboren. Zijn grootvader Berend van der Veen en zijn stiefgrootvader Albert van der Veen waren geboren in het veengebied van Wolvega en Steenwijkerwold en migreerden omstreeks 1890 op respectievelijk veertien- en achttienjarige leeftijd uit Friesland naar het Ruhrgebied. Daar werkten zij op diverse kolenmijnen en cokesfabrieken. Wanneer het werk hun niet beviel vertrokken ze en hadden dan meteen weer werk op een andere mijn. Hun wegen door het Ruhrgebied zijn te volgen in de kerkboeken van de Nederlandse kerkgemeenschappen in Bismarck, Wanne Eickel, Wattenscheid, Gelsenkirchen, Hordel, Hofstede, Grumme en Bochum. Tussen 1900 en 1904 kwamen ze allebei terug naar Nederland. Berend van der Veen trouwde en vestigde zich in Den Haag als groenteboer. De andere 'stiefgrootvader' Albert van der Veen kwam met zijn vrouw en de drie jongste van haar zeven kinderen naar Zuid-Limburg waar hijzelf als houwer en één van zijn zonen later als opzichter werk vonden op diverse mijnen, eerst op Staatsmijn Wilhelmina, daarna in Alsdorf op de mijn Anna vlak over de grens en daarna op het Centraal Bureau van Staatsmijnen en op de Staatsmijnen Hendrik en Emma."* (Aldus verteld door Albert Muller uit Urmond.)

Een markant voorbeeld van in de periode vóór de Eerste Wereldoorlog (1914-1918) via het Ruhrgebied naar Zuid-Limburg gemigreerde Nederlandse mijnwerkers, is ook de familie Posma. *"Jouke Bonnes Posma werd in 1855 Friesland geboren en werkte daar in de turfwinning. Hij migreerde in 1898 met zijn gezin naar Wanne bij Recklinghausen in het Ruhrgebied waar zij in de kolenmijnen General Blumenthal en König Ludwig gingen werken. Drie zonen van Jouke Bonnes, geboren in 1879, 1882 en 1886 migreerden met hun mijnbouwkundige kennis en ervaring uit het Ruhrgebied in respectievelijk 1905, 1906 en 1911 naar de Zuid-Limburgse mijnen en klommen daar na het doorlopen van de mijnschool op tot respectievelijk chef ondergronds bedrijf (chob) en plaatsvervangend bedrijfsingenieur op de Staatsmijn Hendrik, tot bedrijfsingenieur op de Staatsmijn Maurits en tot chef ondergronds bedrijf op de Staatsmijn Emma. Zoon Jacob was bij de Staatsmijnen de uitvinder van de wereldwijd geotrooierde Jacobstijl, een ijzeren stutpaal die bij indrukken eenzelfde constante weerstandskracht bleef uitoefenen. Na de Eerste*

Wereldoorlog migreerde ook Jouke Bonnes met zijn jongste twee zonen uit het Ruhrgebied naar de Zuid-Limburgse Mijnstreek. Behalve de bovengenoemde markante drie mijnbouwende zonen gingen ook de andere twee zonen en de echtgenoot van de dochter bij de Staatsmijnen werken. Zuid-Limburg werd hun nieuwe vaderland en veel van de inmiddels 150 nakomelingen van de in 1898 naar het Ruhrgebied gemigreerde Jouke Bonnes wortelden sterk in Limburg in allerlei functies bij de mijnbedrijven, anderen waaierden uit over Nederland en enige Posma's zochten hun toekomst overzee in Nederlands-Indië, Canada en de Verenigde Staten."^{19-11ev}. (Aldus verteld door de met een Annie-Annette Posma gehuwde Wim Broer uit Paterswolde.)

Een ander voorbeeld van migratie via het Ruhrgebied naar de Limburgse mijnen is de familie Van Rhijn. *"Adrianus van Rhijn migreerde rond de eeuwwisseling met zijn gezin van Zaltbommel naar Recklinghausen en werd daar mijnwerker. In 1914 verhuisde hij met zijn gezin naar Kerkrade en vond daar werk op de mijn. Zijn zoon Cornelis ging op Staatsmijn Wilhelmina werken. Door een ambtelijke schrijffout werd de familienaam veranderd in Van Rijn."* (Aldus verteld door Wilma van Rijn uit Urmond.)

Tweede golf naar Limburg migrerende Nederlandse mijnwerkers 1914-1919

In de eerste maanden van de Eerste Wereldoorlog werden veel in de Nederlandse mijnen aan de Oostgrens van Zuid-Limburg werkende Duitse mijnwerkers opgeroepen voor militaire dienst in Duitsland. Hun plaatsen werden ingenomen door Duitse deserteurs en uit Duitse krijgsgevangenschap ontsnapte Belgische, Franse en Russische krijgsgevangenen. Belgische soldaten, zowel deserteurs als gevluchte krijgsgevangenen, werden geïnterneerd en ondergebracht in kampen en tewerkgesteld in de Limburgse mijnen.²⁻¹³ Het waren geen ervaren mijnwerkers en waren ook geen blijvers. Wel blijvers waren "Nederlandse" mijnwerkers die in die maanden van Duitse mijnen migreerden naar de Nederlandse mijnen. Veel in het Ruhrgebied Duitser geworden Noord-Nederlanders weigerden dienst te nemen in het Duitse leger en kwamen naar Nederland.¹⁶⁻²⁴ Zij werden door hun dienstweigering na enige tijd stateloos en opteer-

Staatsmijn Emma.

den later voor het zich terug laten "naturaliseren" tot Nederlander.

Op het ontsluiten van de particuliere kolenmijnen en de Staatsmijn Wilhelmina ten oosten van Heerlen, volgde de expansie van Staatsmijnen en de Oranje-Nassau mijnen ten westen van Heerlen. Oorlogsdreiging was één van de argumenten om de ontginning van nieuwe mijnvelden op te dragen aan een staatsbedrijf. De oorlog zelf leidde door verminderde import van kolen uit de oorlogvoerende landen rondom Nederland tot een gebrek aan kolen. Besloten werd het ontsluiten van de kolenlagen in de Staatsmijnen Emma (1914 begin exploitatie) en Hendrik (1918 begin exploitatie) versneld ter hand te nemen.¹⁴⁻⁴⁷⁰

Het aantrekken van ervaren mijnwerkers was voor de tijdens de Eerste Wereldoorlog opstartende Staatsmijnen Hendrik en Emma een groot probleem. In de aanloop van de Eerste Wereldoorlog werden in augustus 1914 in alle Europese landen dienstplichtigen, veelal alle mannen in de leeftijd van twintig tot veertig jaar, opgeroepen voor militaire dienst. Veel in het Ruhrgebied wonende Nederlandse mannen werden opgeroepen voor militaire dienst in Nederland. Ook mijnwerkers moesten in militaire dienst, bij Staatsmijnen waren dat in 1915 717 personeelsleden (12,5%).²⁸⁻¹¹ Het duurde tot 1916 voordat georganiseerd was dat mijnwerkers vrijstellingen kregen van het vervullen van hun dienstplicht.³⁰⁻⁷⁵ De uit het Ruhrgebied opgeroepen Nederlandse militairen lieten hun in Duitsland wonende gezin meestal teruggaan naar familie in het niet oorlogvoerende Nederland. Na enige tijd maakten zij gebruik van de vrijstelling van Nederlandse dienstplicht voor in de Nederlandse mijnen werkende mijnwerkers. Anderen gingen pas na demobilisatie werken in Nederlandse mijnen. Sommigen gingen na demobilisatie terug naar Duitsland en probeerden daar hun werk voort te zetten.

Zelfs Nederlandse emigranten in Amerika werden opgeroepen om in Nederland hun militaire dienstplicht te vervullen. Op rijkskosten kwamen deze Amerikaanse Nederlanders terug naar Nederland en de mijnwerkers onder hen maakten gebruik van de vrijstellingsregeling voor mijnwerkers.¹⁸⁻³⁰⁸ Voor zover Nederlanders geen gehoor gaven aan de oproep voor militaire dienst, werden zij als Nederlandse dienstweigeraars vele jaren niet meer toegelaten tot Nederlands grondgebied.

In 1912 werkten nog 5124 Nederlanders als mijnwerker in het Ruhrgebied.²⁵⁻¹⁴⁸ In 1923 bedroeg de totale personeelsterkte bij Staatsmijnen 14.994 personen. Daarvan waren 2285 personen (vijftien procent) geboren in Noord-Oost-Nederland, 1495 personen (10%) geboren als Nederlander in het Ruhrgebied en waren 7540 personen (vijftig procent) Limburgers. Het percentage Limburgers daalde daarna nog tot 43%.²⁹⁻¹⁰ Door het aantrekken van in het Ruhrgebied als mijnwerker geschoolde Nederlanders, door het in dienst nemen van ongeschoolde Nederlanders en door een toevloed van voor de bezetter gevluchte of uit gevangenschap gedeserteerde

Belgische mijnwerkers, hadden de nieuwe mijnen voldoende mankracht om deze te ontsluiten en in productie te brengen.²⁵⁻¹⁵⁵ De geschoolde mijnwerkers uit het Ruhrgebied waren Nederlandstalig met een Duits vakidioom. Zij konden instructie geven aan de vele Nederlandse werklozen, vooral uit Friesland. Deze waren, om niet in armoede te vervallen, in het kader van de werkloosheidsbestrijding door de Nederlandse overheid, vrijwel verplicht om in de Limburgse mijnen te gaan werken. Zowel de uit het Ruhrgebied instromende Nederlandse ervaren mijnwerkers als de rechtstreeks uit Noord-Nederland komende ongeschoolde mijnwerkers namen vrouw en kinderen mee.^{4-12ev} De mijnwerkersdorpen Brunssum en Treebeek werden enclaves met een hoge concentratie streekvreemde, "niet-autochtone" inwoners.¹⁶⁻²⁴ De grote instroom van Nederlandstalige, niet-Limburgse mijnwerkers blijkt ook uit de ondergrondse vaktaal in de mijnen Hendrik en Emma. Dit was niet een met Duitse vakwoorden verrijkt Limburgs dialect, maar een rijkelijk met Duitse vakwoorden en Duitse wederkerende zinsopbouw gelardeerd ("algemeen beschaafd") Nederlands, dat twintig jaar later, op het eind van de jaren 1930, nog steeds met een zwaar Limburgs accent gesproken werd. In de burgersamenleving ontstond in het westelijke deel van de Oostelijke Mijnstreek het "Heerlens plat" hetgeen niet anders was dan een met een zwaar Limburgs accent gesproken en met Limburgismen verrijkt Nederlands. Dit Heerlens plat wordt in de vakliteratuur ook wel Heerlens Algemeen Nederlands (HAN) genoemd.³⁵⁻² Ook op de mijn Maurits in Geleen was ondergronds het Nederlands met een zwaar Limburgs accent de algemene voertaal. Pas op het eind van de jaren 1930 was op de Maurits het Maaslands Limburgs dialect als voertaal gebruikelijk.

Een andere indicatie van het grote aantal Ruhrgebied-Nederlanders bij Staatsmijnen is te ontleenen aan de promoties van mijnarbeider tot beambte. Op 1 november 1920 werd het *Beambtenfonds van de Staatsmijnen in Limburg* (BFSM) opgericht onder gelijktijdige opheffing van het *Ondersteuningsfonds der Staatsmijnen*. Het Beambtenfonds had bij zijn oprichting een ziekenkas met 585 leden en een pensioenkas met 568 leden. Het Beambtenfonds bestond naast het *Algemeen Mijnwerkersfonds*, het AMF. Bij bevordering van mijnarbeider tot mijnbeambte gingen bij Staatsmijnen alle arbeiders over van het AMF naar het BFSM. Uit de lijst van AMF-leden die lid werden van het BFSM blijkt dat tussen 1920 en 1925 63 in Duitsland geboren leden van het AMF overgingen naar het BFSM. Van deze 63 werknemers hadden er 30 een in Nederland gebruikelijke achternaam en bijna alle 63 waren geboren in het Ruhrgebied. In dezelfde periode gingen 23 Limburgse, 79 Zuid-West-Nederlandse en 23 Noord-Oost-Nederlandse mijnarbeiders over van AMF-fondslid naar het lidmaatschap van het BFSM.³⁶

Een voorbeeld van gezinsmigratie uit het Ruhrgebied in het begin van de Eerste Wereldoorlog is de uitgebreide familie Steen. "In 1878 werd Roelof Steen in Zwartsloot op het turfchip van zijn ouders geboren. De turfvaart liep terug, Roelof werd dakdekker, maar

kon ook daarin niet voldoende werk vinden. In de laatste jaren van de 19de eeuw migreerde hij naar het Ruhrgebied en ging daar in de mijnen werken. Hij trouwde in 1900 in Rheine met Grietje de Vries uit Surhuisterveen. Roelof vervulde zijn militaire dienstplicht in Nederland en tijdens zijn dienstplicht werd in de garnizoensplaats Enschede in 1901 zijn eerste zoon Jan geboren. Roelof ging terug naar het Ruhrgebied en kreeg in Recklinghausen nog enige dochters en zonen. Een aantal halfbroers en neven migreerden ook uit Friesland naar het Ruhrgebied. Er gebeurden nogal wat ongelukken in de mijnen en moeder Grietje was de spil die de familie bij elkaar hield. In 1914 migreerde de hele familie van Recklinghausen naar Brunssum en Hoensbroek in Zuid-Limburg. De vrouwelijke familieleden trouwden met eveneens uit Duitsland gemigreerde jonge mijnwerkers. De mannelijke familieleden vonden werk op de Staatsmijnen Emma en Hendrik. Alleen zoon Jan werd kapper en runde een bloeiende kapperszaak tegenover de ingang van Staatsmijn Emma. Zijn zoon Ruud werd convector aan het Graaf Huyn College in Geleen." (Informatie uit de Steen-Stamboom van Ruud Steen uit Spaubeek.)

Een voorbeeld van op het einde van de Eerste Wereldoorlog naar Limburg gemigreerde Ruhrgebied-Nederlanders is de familie Vernhout. "Drie zonen, Gerrit, Lubertus en Roelof uit het met zeven kinderen gezegende gezin van de in 1849 geboren Zwollenaar Hendrik Jan Vernhout migreerden omstreeks 1910 samen naar het Ruhrgebied. Zij waren toen 28, 27 en 18 jaar oud. Zij vonden direct werk in de mijnen in Wülfen, Holsterhausen, Hervest en Gladbeck. Zoon Gerrit trouwde met een negentienjarig meisje uit Maagdenburg. Zij kregen in Duitsland twee zonen en een dochter, migreerden op het eind van de Wereldoorlog via Zwolle naar de mijnen in Zuid Limburg en Gerrit vond werk op Staatsmijn Hendrik. Zij kregen er in Limburg nog twee zonen bij. Hun oudste zoon, Willy Vernhout werd werktuigkundige op de Staatsmijn Maurits, trouwde met onderwijzeres Bab Stegeman uit Dordrecht en zij kregen vijf kinderen, drie meisjes en twee jongens. De tweede dochter trouwde met Herman de Rooij, chemisch ingenieur bij de Staatsmijnen. Zoon Lubertus trouwde met een meisje uit Zwolle, zij kregen in Duitsland drie zonen. Het gezin migreerde op het eind van de Wereldoorlog naar de Limburgse Mijnstreek en kregen daar nog een dochter. Lubertus

Staatsmijn
Hendrik.

en zijn drie zonen vonden werk op de Limburgse mijnen rond Heerlen. Ook zijn drie kleinzoons vonden werk op de mijn. Zoon Rudolf trouwde in Duitsland met een 22-jarig meisje uit Witten. Zij kregen in Duitsland twee dochters. Het gezin migreerde op het einde van de Eerste Wereldoorlog via Zwolle naar Zuid-Limburg en kregen daar nog zeven dochters en een zoon die allen in de Mijnstreek bleven wonen. Bij hun terugkomst uit Duitsland werden de Duitse echtgenotes van Gerrit en Roelof en de in Duitsland geboren kinderen aanvankelijk niet toegelaten. Zij moesten in stationswachtkamers bivakkeren tot hun vestigingstoestemmingen geregeld waren. Zij werden later genaturaliseerd tot Nederlanders. Van de inmiddels ongeveer 110 nazaten van de drie omstreeks 1910 naar het Ruhrgebied gemigreerde broers is ongeveer de helft nog woonachtig in Zuid-Limburg. De anderen zijn uitgezwermd over Nederland." (Aldus aan schrijver verteld door Adri de Rooij-Vernhout uit Geleen en Els Heemskerk-Vernhout uit Emmeloord.)

Ook uit katholieke besloten enclaves in Friesland werd via het Ruhrgebied gemigreerd naar de Limburgse Mijnstreek. "Ypke Huisman werd in 1893 geboren in Hemelum in het Gaasterland, (Friesland). In 1901 migreerden zijn ouders, het gezin Huisman-Melchers met vijf jongens en twee meisjes naar Iserlohn in het aan het Ruhrgebied grenzende Sauerland. Daar woonde reeds de hen uit Friesland bekende familie Atsma. Vader Albert en later ook Ypke en drie broers vonden daar werk in een staalfabriek. Broer Sjoerd vond werk als mijnwerker. Tijdens de Eerste Wereldoorlog moesten Ypke en zijn broer Kees in Nederland hun militaire dienstplicht vervullen. Vanwege de steeds slechter wordende toestand in Duitsland onder andere met de voedselvoorziening, ging het hele gezin in 1917 terug naar Friesland. De drie oudste zonen zijn direct na de oorlog naar Limburg gemigreerd. Zij vonden werk in het mijnwerkerskampement in Treebeek. In dat kamp waren in de Eerste Wereldoorlog veel uit Duitse krijgsgevangenschap gevluchte Belgische mijnwerkers gehuisvest die werkten op Staatsmijn Emma of bij de ontsluiting van Staatsmijn Hendrik. Ypke werd in het kamp eerste bediende. Hij trouwde met een Limburgs meisje uit Eckelrade. Na enige jaren werd hij huismeester in de nieuw gebouwde gezellenhuizen in de Mijnstreek, eerst in Nuth en van 1936 tot 1959 op Lindenheuvel in Geleen. Ook zijn broers en ouders zijn kort na het einde van de Eerste Wereldoorlog naar Limburg gemigreerd en vonden werk op diverse mijnen, zowel bovengronds als ondergronds. Ook de familie Atsma kwam uit Iserlohn en migreerde na de Eerste Wereldoorlog naar de Limburgse mijnstreek." (Aan schrijver verteld door Albert Huisman uit Urmond, zoon van Ypke Huisman.)

Derde golf naar Limburg migrerende Nederlandse mijnwerkers 1920-1934

In de laatste jaren van de Eerste Wereldoorlog ontstond in Duitsland een grote behoefte aan arbeidskrachten voor de oorlogsindustrie. De "totale oorlog" legde voor de frontdienst beslag op de hele Duitse arbeidersgeneratie in de leeftijd van twintig tot vijftig jaar. Er

waren echter steeds minder Nederlanders bereid om in Duitsland te gaan werken. Door de militaire dienstplicht waren er ook in Nederland weinig werklozen en door de haperende aanvoer van grondstoffen nam pas in de laatste jaren van de Eerste Wereldoorlog in Nederland de werkloosheid toe. De directeur van de Nederlandse Arbeidsbeurs in Oberhausen reisde wekelijks naar Nederland om arbeiders te werven. Liep in de eerste jaren van de Eerste Wereldoorlog het aantal Nederlandse arbeiders in Duitsland terug van 65.000 naar 55.000, in de laatste jaren van deze oorlog groeide het aantal Nederlandse arbeiders in Duitsland tot 105.000; daarbij waren ook veel Nederlanders die in het Ruhrgebied als mijnwerker gingen werken. Direct na het einde van de oorlog kwamen veel Nederlandse arbeiders terug naar Nederland zodat in 1919 nog maar 22.000 Nederlandse arbeiders in Duitsland werkten. De Nederlandse Arbeidsbeurs in Oberhausen werd in de laatste jaren van de oorlog ook ingeschakeld voor het werven van Nederlandse mijnwerkers voor werk in de Limburgse mijnen en vervulde daarmee de dubbelrol van het werven van mijnwerkers zowel voor de Nederlandse als de Duitse kolonmijnen. In 1917 meldden Nederlandse mijnen 324 vacatures voor mijnwerkers in Limburg aan bij de Nederlandse Arbeidsbeurs in Oberhausen. Slechts 105 mijnwerkers gaven via deze Arbeidsbeurs gehoor aan deze oproep en werden naar Limburg bemiddeld. In 1918 was dit aantal verdubbeld.⁸⁻²¹³ Behalve via de Nederlandse Arbeidsbeurs in Oberhausen, migreerden ook Nederlandse mijnwerkers uit het Ruhrgebied als kettingmigranten rechtstreeks naar Limburg dan wel werd gebruik gemaakt van particuliere (kerkelijke) arbeidsbemiddelingsbureaus. Het inmiddels reeds aanwezige niet-Limburgse Nederlandse element in de Limburgse mijnen werd verder versterkt door migratie van ongeschoolde arbeiders uit "overig Nederland."²²⁵⁻¹⁵⁸ Wim Nijsten schreef over Staatsmijn Hendrik: "De mensen in de mijn waren Duitsers of Duitse Hollanders en verder Friezen, Drentenaren en Groningers (...). Limburgers deden vrij licht werk. Schinveldenaren kwamen alleen in de winter werken."²⁰⁻³¹ En Ludo Blok: "De nieuwkomers in Heerlen waren vooral Drenten, Friezen en Groningers", en: "Voor het ondergrondse werk waren dit met name Friezen, Groningers en Drenten en als beambte werden mensen uit Holland aangesteld."⁷³⁵⁻¹¹ Limburgse mijnwerkers gingen in het voorjaar werken als brikkenbakker of bruinkoolgraver of deden boerenwerk op het land. Zij werkten alleen in de wintermaanden op de mijn.^{14-67: 14-150} De naoorlogse chaos en ontredde- ring in Europa leidde tot inflatie en economische wanorde waarin het moeilijk was lange termijn beslissingen te nemen. In 1919 keerden veel ongeschoolde buitenlandse mijnwerkers (Duitsers, Belgen, Fransen, Russen) terug naar hun vaderlanden. In de Limburgse mijnen dreigde ontredde- ring door gebrek aan arbeidskrachten. Nederlandse militairen die mijnwerker wilden worden en mijnwerkers die nog in militaire dienst waren, werden vervroegd gedemobiliseerd.²⁵⁻¹⁶² De nasleep van de Eerste Wereldoorlog zorgde voor een verdere grote ontredde- ring in de Duitse zware industrie. Duitsland werd verplicht tot hoge herstelbetalingen in de vorm van het leveren van goederen en industrieproducten;

vooral aan Frankrijk en België. Het berooide Duitsland kon dit niet opbrengen. Beide landen wilden Duitsland dwingen de herstelbetalingen uit te voeren, waartoe het Belgische en het Franse leger in 1923 het Ruhrgebied bezetten. De Duitse regering riep de arbeiders op om als protest tegen deze bezetting het werk te staken. Daardoor moest de regering hoge bedragen aan uitkeringen verstrekken aan de arbeiders en dit leidde tot een gierende inflatie en immense ontredde- ring van de Duitse samenleving.

In Duitsland ontstond in de mijnbedrijven massale werkloosheid waardoor zelfs de beste "Nederlandse" mijnbouwkundige vaklieden in het Ruhrgebied het moeilijk kregen. Was de Nederlandse Arbeidsbeurs in Oberhausen opgericht om werkzoekende Nederlanders bij het gaan werken in het Ruhrgebied te begeleiden, nu moest deze Arbeidsbeurs in de omgekeerde richting samen met de Nederlandse overheid zelfs druk uitoefenen op de Limburgse mijnen om in Duitsland werkloos geworden Nederlandse mijnwerkers in Limburg aan werk te helpen. Dit waren nu, behalve jongere mijnwerkers met slechts een paar jaar ervaring, ook de wat oudere Nederlandse mijnwerkers en opzichters uit het Ruhrgebied die met hun grote en jarenlange mijn-ervaring voor het ontsluiten en in exploitatie brengen van de grote nieuwe Nederlandse mijn Maurits in Geleen van onschatbare waarde waren.

Een voorbeeld van direct na het einde van de Eerste Wereldoorlog naar Limburg migrerende Ruhrgebiedmijnwerkers is de familie Mietus. "Gerardus Pieter (Geert) Mietus was in 1858 in Drachten geboren en werd schipper op een eigen zeilvrachtschip. Hij handelde in turf, aardappelen en matten. Hij huwde in 1884 in Witmarsum met de in 1862 in Makkum geboren Fokje van der Veen. Zij woonden op het schip en kregen daar zes kinderen. Nadat in een koude winter twee keer een lading aardappelen bevroren was en zijn schip door grondijs onherstelbaar beschadigd was, migreerde Geert met zijn gezin, zijn schoonouders Van der Veen-Wiersma en leden van de bevriende familie Bouwhuis in 1897 en 1898 naar Recklinghausen in het Ruhrgebied. Zij kregen er in Duitsland nog drie kinderen bij. De Nederlandse kolonie in Recklinghausen groeide. Enige andere Nederlandse familienamen in Recklinghausen zoals vermeld in het familieboek van Geert Mietus zijn: De Jong, Betzema, Buist, Van der Hooft, Jeninga, Van den Brink, Walthuis en Lammersma. Alle mannen van de Nederlandse kolonie werkten op de mijnen bij Recklinghausen. De Nederlanders hadden daar een eigen Evangelische Kerk. Het kerkbestuur bestond uit: Geert Mietus, H. Kuiper, K. Terpstra, K. de Boer en Tj. van Goyenga. Er werd door de kinderen veel onderling gehuwd alhoewel ook wel Duitse partners verkozen werden (zoals Welda Rother). De kinderrijkdom was groot. Na de Eerste Wereldoorlog keerde de Nederlandse kolonie na enige 'verkenningstreken' van familieleden terug naar Nederland. Een gedeelte vestigde zich eerst in Friesland, het grootste gedeelte migreerde rechtstreeks naar de mijnen in Limburg. Aangelokt door de hoge verdiensten in de Limburgse mijnen kwamen de naar Friesland gemigreerde mijnwerkers ook naar Limburg. De Nederlandse familie

Mietus met aanhang leverde uit Recklinghausen een groot aantal boven- en ondergrondse personeelsleden voor de Limburgse mijnen in de rangen van mijnwerker tot meester-opzichter. De migratiegenen deden later weer van zich spreken. Een aantal nazaten emigreerde direct na de Tweede Wereldoorlog uit Limburg naar Amerika en vormde bij Salt Lake City inmiddels een grote Mietus gemeenschap.” (Gecompileerd uit het *Familieboek Mietus & Aanhang*, geschreven en verzameld door Klaas Steenwijk in Geleen.)

De laatste nog in het Ruhrgebied werkende Nederlandse (en Nederlander geweest zijnde) mijnwerkers waren in het ontredderde Duitsland graag bereid om naar Nederland te komen.²⁵⁻¹⁶² De activiteit van de Arbeidsbeurs in Oberhausen duurde tot ongeveer 1935.³²⁻⁴¹ In 1921 werkten 1939 mijnwerkers uit het Ruhrgebied in de Zuid-Limburgse mijnen (7,3% van de totale bezetting). In 1933 was dit aantal opgelopen tot 3418 uit het Ruhrgebied gemigreerde Nederlandse mijnwerkers (10,4% van de totale bezetting).⁶⁻⁵⁶ Uit het ontredderde Duitsland boden zich ook veel Duitsers aan als ervaren mijnwerker. In 1921 werkten zesduizend buitenlanders als mijnwerker in de Zuid-Limburgse mijnen; dit aantal was in 1930 verdubbeld tot 12000 mijnwerkers.⁶⁻⁵⁴ De Limburgse mijnondernemingen selecteerden de meest geschikte mijnwerkers die aan het ondergrondse kolenfront hun kennis en ervaring konden overdragen op niet-geselecteerde ongeschoolde Limburgse mijnwerkers. In 1919 werkten 5100 Duitsers inclusief Duitser geworden Nederlanders in de Nederlandse mijnen. Toen in 1926 in de Westelijke Mijnstreek ook nog de mijn Maurits in Geleen in productie kwam, schoot het aanbod van Nederlandse werkkrachten volledig te kort en werden op grote schaal buitenlanders, waaronder veel Polen, aangenomen. In 1929 werkten er vijfduizend "vreemdelingen" bij Staatsmijnen.³⁰⁻⁸⁸ In alle Limburgse mijnen bij elkaar werkten in 1930 7500 Duitsers als mijnwerker. In dat jaar had dertig procent van de mijnwerkers in alle Limburgse mijnen een niet-Nederlandse nationaliteit.³⁰⁻⁴⁰¹ Bij de 7500 Duitse mijnwerkers zaten wel zeker een aantal vroegere Nederlanders. Het aantal in het Duitse Ruhrgebied geboren paspoort-Nederlanders dat in Nederlandse mijnen werkte, bedroeg in 1921 negentienhonderd mijnwerkers en in 1933 3400 mijnwerkers. Van het Nederlandse personeel van Staatsmijnen was 54% buiten Limburg geboren.³⁰⁻⁴⁰¹ In de jaren 1920 werkten 6200 niet-Limburgse Nederlanders in de mijnen zodat in totaal in die tijd wel ongeveer elfduizend niet-Limburgers in de Nederlandse mijnen werkten. Daarvan hadden vierduizend mijnwerkers als vroeger naar het Ruhrgebied geëmigreerde Nederlanders het mijnwerkersvak in het Ruhrgebied geleerd. Op het eind van de jaren twintig van de twintigste eeuw was nog steeds slechts 43% van alle mijnwerkers van Limburgs origine. Twee en dertig procent kwam uit het buitenland, daaronder dus veel uit Nederland naar Duitse mijnen geëmigreerde werkers en daarnaast kwam vijf en twintig procent rechtstreeks uit de rest van Nederland.

De inmiddels grote aantallen in het Ruhrgebied

Staatsmijn Wilhelmina.

geschoolde Nederlandse mijnbouwkundige vaklieden hadden sterke banden behouden met hun eigen geboortestreek, dan wel de geboortestreek van hun ouders in Nederland. Via deze banden kwam er uit de Nederlandse provincies ten noorden van Limburg een uitgebreide rechtstreekse "kettingmigratie" op gang, inmiddels ook bevorderd door de betere reisverbindingen in Nederland. Men ging gemakkelijk eerst eens logeren bij familie in Limburg alvorens te besluiten definitief naar Limburg te komen om er te gaan werken. Gemiddeld bracht elke gemigreerde mijnwerker vijf gezinsleden mee naar de mijnstreek en door kettingmigratie in andere beroepen ook nog eens vijf personen. In Heerlen woonden meer allochtonen dan autochtonen.^{14-28/34} De uit het Ruhrgebied afkomstige geselecteerde mijnwerkers vormden de deskundige kern voor het ontsluiten, in exploitatie brengen en uitbouwen van de Limburgse kolenmijnen, inclusief het ontsluiten van de nieuwe grote kolenmijn, de Staatsmijn Maurits in Geleen. De Nederlanders die via het Ruhrgebied naar de Limburgse mijnen waren gemigreerd, waren tot het einde van de jaren dertig van de twintigste eeuw bijzonder gewaardeerde krachten. In de crisistijd van 1930 tot 1935 werden deze in Duitsland geboren Nederlandse mijnwerkers niet ontslagen,²⁶⁻⁴⁰ waar in de periode 1931-1935 alleen al bij de Staatsmijnen 2400 buitenlandse mijnwerkers moesten "afvloeiën".²³⁰⁻⁹⁰

Autochtone Limburgse mijnwerkersstam

Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog gingen de grenzen voor in Duitsland in de bouw en als brikkenbakker werkende Limburgse seizoensarbeiders tijdelijk dicht. Rond de mijnzetels in oostelijk Zuid-Limburg was nog wel een nieuwe behoefte aan metselstenen ontstaan en werden nog nieuwe brikkenbakkerijen ingericht.²²⁻⁴ In de latere bouwwerken voor de Limburgse mijnen werden echter weinig bakstenen gebruikt. Gewapend beton was het geprefereerde constructiemateriaal. Rechte staven wapeningsijzer leidden tot de geotrooierde omwentelingshyperboloïde als betonnen koeltoren. Deze werd na de mijnwerkersgereedschappen "Schlägel und Eisen" het logo van Staatsmijnen. Alleen voor het bouwen van woningen (mijnwerkerswoningen in kolonies) en enige kantoorgebouwen, werden substantiële hoeveelheden bakstenen gebruikt. Daartoe bleef tot het einde van de jaren twintig van de vorige eeuw dicht bij de mijnen een beperkt aantal veldovens voor het bakken van brikken in gebruik. Daarnaast werden een aantal grote

industriële, minder arbeidsintensieve steenfabrieken in bedrijf genomen. De meeste brikkenbakkers moesten ander werk zoeken. Enige duizenden Limburgse dagloners vonden tijdens en vlak na de Eerste Wereldoorlog werk in de bruinkoolgroeven en vooralsnog prefereerden zij dat boven het ondergronds werken in de mijn. Na het sluiten van de bruinkoolgroeven gingen zij werken bij de aanleg van het Julianakanaal en de havens van Stein en Born.

Het totale mijnwerkersbestand van de Limburgse mijnen beantwoordde tot ver in de jaren 1930 in de verste verte niet aan de criteria om te kunnen spreken van een autochtone "vaste mijnwerkersstam". De Limburgse mijnbedrijven slaagden er tot het midden van de jaren 1930 niet in wortel te schieten in de Limburgse samenleving, die lange tijd weinig affiniteit met de industrie had. De zonen van het Limburgse boerenland voelden zich niet erg aangetrokken tot de zware ondergrondse arbeid.¹¹⁻¹⁶² Het mijnwerkersberoep had in relatie tot de verdiensten een lage status.³²⁻²⁷ Voor veel Limburgers was het "naar de mijn gaan" de laatste toevlucht als er geen ander werk meer te vinden was.²⁵⁻¹⁴⁸

In het begin van de jaren 1920 was men in het Ruhrgebied begonnen met het op schoolse wijze opleiden van jonge mijnwerkers buiten het ondergrondse productieproces aan het kolenfront. Bij de ingevoerde ondergrondse mechanisering werden de peilers bemand met soms wel meer dan honderd mijnwerkers in plaats van de tot dan gebruikelijke acht tot tien mijnwerkers. De eerste stap naar mechanisering was de invoering van de schudgoot in de kolenpeiler; overigens niet altijd met toestemming van het Staatstoezicht op de Mijnen. Vervolgens bood de installatie van een perslucht net de gelegenheid de kolenhak te vervangen door de afbouwamer en de in steenwerk gebruikelijke handboor door een boorhamer. Later kwam daar nog de elektrisch aangedreven lange transportband bij.²⁵⁻¹⁵³ Door deze mechanisering waren opleiding en instructie op de werkplek nauwelijks mogelijk. Het aantal verzuimdagen door kleine en grote ongevallen nam toe. Twee op de mijn Emma werkende mijnbouwkundige Nederlandse ingenieurs, een Akense bergbau-ingenieur en een Delftse mijnbouwkundig ingenieur, stelden in 1926 voor om de aan het kolenfront werkende houters in kleine groepjes in een "leerpeiler" te instrueren over de nieuwe technische hulpmiddelen. In het Mijnreglement 1927 werd deze instructie dwingend voorgeschreven voor iedereen die houwer wilde worden. Daarnaast behelsde dit voorstel een gedegen schoolse opleiding voor jonge toekomstige mijnwerkers in de leeftijd vanaf dertien jaar.

In 1929 werd op de vier Staatsmijnen begonnen met deze opleidingen, de overige mijnbedrijven volgden snel daarna.^{30-363, 32-27}

"De eerste directeur met standplaats Geleen van de Ondergrondse vakschool van de Staatsmijnen, de OVS, was Bergassessor Koop Reinders. Hij was een typisch voorbeeld van een Noord-Nederlander die via het Ruhrgebied naar Limburg kwam. Zijn vader was een Drentse veeboer en paardenhandelaar die mijnpaarden

leverde aan de kolenmijnen in het Ruhrgebied. Via zijn Duitse handelscontacten ging zijn zoon werken bij een Duitse aannemer die gespecialiseerd was in het uitvoeren van ondergrondse werken in kolenmijnen. Na enige praktijkjaren in het Ruhrgebied ging deze zoon studeren voor Bergbau-ingenieur in Aken. In 1912 studeerde hij af en trad weer in dienst van de Duitse bergbau-aannemer waarbij hij projectleider werd voor het ontwerpen en boren van steengangen op Staatsmijn Wilhelmina. Het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog in 1914 bracht hem er toe in dienst te treden van de Staatsmijnen."

(Informatie verkregen van de zoon van Koop Reinders: ir. Wim Reinders uit Neerharen in België.)

Een specifiek Limburgs argument voor de schoolse opleiding van jonge aspirant mijnwerkers was dat hierdoor het ontstaan van een autochtone Limburgse mijnwerkersstam bevorderd werd. Deze gedegen opleiding was een tegenwicht tegen de voor jonge mijnwerkers niet stimulerende uitspraak van het Geleense gemeentebestuur: *"Het gaan werken als mijnwerker is het zich verlagen tot mijnsclaven."*⁶⁻⁶⁰ Deze algemeen gangbare betiteling werkte tot het midden van de jaren dertig van de vorige eeuw door en belemmerde het ontstaan van een Limburgse mijnwerkersstam. Bij de arbeidende Limburgse bevolking was betrekkelijk weinig animo voor de mijnarbeid in de Limburgse mijnen. In de jaren twintig van de vorige eeuw waren circa vijftienhonderd Limburgse Nederlanders, vroegere brikkenbakkers en bruinkoolgravers, uit het Grensmaasgebied, aangelokt door de goede betaling (veel beter dan in de Nederlandse mijnen), gaan werken in de nieuwe kolenmijnen in Belgisch-Limburg.⁸⁻²²⁴ Toen de waarde van de Belgische frank in het begin van de jaren 1930 verminderde, gingen veel van deze Limburgse Nederlanders werken in de Nederlandse kolenmijnen, vooral op de mijn Maurits in Geleen.⁸⁻²²⁵ Pas op het einde van de jaren twintig van de twintigste eeuw, toen de in de Oostelijke en Westelijke Mijnstreek gelegen bruinkoolgroeven gesloten werden, gingen Limburgse dagloners tegen hun zin en noodgedwongen enigszins massaal in de mijnen werken en kon, mede via de Ondergrondse Vakscholen, een begin gemaakt worden met het kweken van een brede Limburgse "autochtone" mijnwerkersstam. Deze Limburgse arbeiders hadden de in de Eerste Wereldoorlog massaal aangeworven Noord-Nederlandse bruinkoolarbeiders en latere kanaalgravers vervangen. Na het gereedkomen van het Julianakanaal kwam een grote groep Limburgse arbeiders beschikbaar om als aspirant mijnwerkers "op de mijn", vooral op de Staatsmijn Maurits in Geleen, te gaan werken. Pas in 1935 werd het aantal Limburgse mijnwerkers, mede door de ver naar het Limburgse achterland en ook vlak bij de mijnen rijdende autobussen voor het mijnwerkersvervoer naar de mijn, meer dan vijftig procent. De verbondenheid aan de lokale eigenstandige dorpscultuur ging bij de autochtone Limburgers zo ver dat zelfs een verhuizing over meer dan vijf kilometer beschouwd en ervaren werd als een migratie. Bij de verdere ontsluiting van de Staatsmijn Maurits in de loop van de jaren 1930 maakte Staatsmijnen dankbaar gebruik van de door het betere mijnwerkersvervoer groeiende autochtone mijn-

werkersstam. De vroegere brikkenbakkers, bruinkoolwerkers en gravers van het Julianakanaal waren een belangrijke versterking van het autochtone Limburgse mijnwerkersbestand in de Nederlandse kolenmijnen.

Toch bleven de Belgische mijnen aantrekkelijk voor Limburgse mijnwerkers. Toen na 1936 België door het loslaten van de "gouden standaard" (koppeling van geldswaarde aan goudvoorraad) eerder de crisistijd te boven kwam dan Nederland, gingen Limburgse mijnwerkers weer massaal in de Belgische mijnen werken. De Nederlandse regering onderhandelde met België over tewerkstelling van werkloze Nederlandse mijnwerkers in België. Via het Arbeidsbureau in Heerlen werden Limburgse werkloze mijnwerkers bemiddeld naar Belgische mijnen.³³⁻³ In Nederland werd van Nederlandse werkloze mijnwerkers "steun" ingehouden indien zij werk in de Belgische mijnen weigerden.³³⁻⁴ Nog in 1938 werd in de Nederlandse mijnen een honderdtal mijnwerkers ontslagen "wegens overcompleteet."³³⁻⁵ Na het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog zochten veel mijnwerkers de veilige beschutting van werk in eigen vaderland. De in België werkende Limburgse mijnwerkers kwamen terug naar Nederland en vonden werk in de Zuid-Limburgse mijnen.

In de Nederlandse literatuur duurde het tot na de bevrijding voordat door Jan van Amsterdam (pseudoniem voor Anton van Duinkerken) in de aan alle mijnwerkers uitgereikte en in het bedrijfstijdschrift *Steenkool* van december 1945 gepubliceerde rijmprint *Jouw Kolen* waarderend geschreven werd over de mijnwerkers als helden van het kolenfront.

Samengevat duurde het tot de jaren veertig van de vorige eeuw, veertig jaar na het begin van de grootschalige ontsluiting van de Limburgse kolenvelden, voordat de bisschoppelijke aalmoezeniers van sociale werken de beoogde autochtone Limburgse mijnwerkersstam ingevoerd kregen als onlosmakelijke historisch bestanddeel van de streek.

Na de Tweede Wereldoorlog was de (autochtone) Limburgse mijnwerkersstam niet dik genoeg om te voldoen aan de behoefte aan mijnwerkers voor de Limburgse mijnen. In de jaren 1950 nam het individuele opportunisme in de Nederlandse samenleving dusdanig toe dat maatschappelijke organisaties hun invloed op de mijnwerkerssamenleving verloren en tien jaar later, in de jaren 1960 gaf de jongere generatie Limburgers, de zonen van de Limburgse mijnwerkers, geen gevolg meer aan de morele verplichting "het werk der vaad'ren", de ondergrondse kolenwinning, te continueren.

Informatie uit de jaarverslagen van de Staatsmijnen

De ontwikkeling van de trek van niet-Limburgers via het Ruhrgebied naar de Staatsmijnen na 1912 kan afgeleid worden uit de jaarverslagen van 1912 tot 1938.²⁸ In deze jaarverslagen is vanaf 1912 tot 1938 de geboorteprovincie en het geboorteland van de werknemers vermeld. Hieruit is met navolgende notatie

berekend met hoeveel werknemers uit deze geografische gebieden het personeel per periode van twee jaar toenam.

De genoemde toename in het aantal personeelsleden in twee jaar is het aangenomen personeel verminderd met de som van het ontslag gegeven, ontslag genomen, overleden en gepensioneerd personeel. De aangenomen en vertrokken personeelsleden, die binnen twee jaar zagen dat het mijnwerk niets voor hen was, zijn door de gekozen tijdsprong van twee jaar niet opgenomen in de aangegeven getallen. Het totaal van de in deze lijst vermelde in Duitsland geboren Nederlanders bedraagt 2515 werknemers. Indien we verder aannemen dat van de 2025 in Noord-Oost-Nederland geboren Nederlanders die tot 1920 bij de Staatsmijnen kwamen werken de helft via het Ruhrgebied naar Zuid-Limburg kwam, dan resulteert daaruit dat er 3500 Ruhrgebied-Nederlanders permanent in dienst bleven bij de Staatsmijnen.

Tabel uit jaarverslagen Staatsmijnen

	LIBG	ZONL	WENL	NONL	DUNL	DUDU
1907-'12	1810	77	164	232	106	4
1913-'14	1285	90	97	212	85	157
1915-'16	1308	96	180	305	156	196
1917-'18	2231	299	437	534	323	139
1919-'20	681	317	99	742	352	1446
1921-'22	-288	32	-25	32	223	-455
1923-'24	1505	149	34	379	437	-326
1925-'26	450	30	70	381	383	1309
1927-'28	708	-1	-33	-222	-17	195
1929-'30	454	11	-5	-93	177	230
1931-'32	496	44	5	-62	82	
1933-'34	379	-32	-11	-117	52	
1935-'36	655	-10	-26	-10	11	
1937-'38	1817	53	42	45	145	

LIBG = geboren in Limburg

ZONL = geboren in Noord-Brabant en Zeeland

WENL = geboren in Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht

NONL = geboren in Gelderland, Overijssel, Drenthe, Groningen en Friesland

DUNL = als Nederlander geboren in Duitsland

DUDU = als Duitser geboren in Duitsland

In de jaarverslagen van de Staatsmijnen worden ook vermeld de jaarlijks bijgekomen en vertrokken aantallen personeelsleden. Deze aantallen zijn vermeld van 1906 tot 1938. Uit deze informatie is af te leiden dat van 1906 tot 1938 bij de Staatsmijnen ongeveer 100.000 personen in dienst traden en dat 80.000 personen zijn overleden of vertrokken. Dit resulteert dan in een personeelsbestand van ongeveer twintigduizend personen in 1938 (exact: 22.026). Het verloop van personeel was dus vijf op een: van de vijf aangenomen personeelsleden bleef er na enige tijd maar één over. Indien deze aantallen gecorrigeerd

worden voor de vijfhonderd Belgen en vijftienhonderd Duitsers die tijdens en vlak na de Eerste Wereldoorlog tijdelijk bij de Staatsmijnen werkten en bovendien aangenomen wordt dat er naast de werknemers die binnen twee jaar vertrokken het hoge aantal van een achttien-duizend werknemers hun werk bij de Staatsmijnen zagen als tijdelijke parkeerbaan, dan zou het personeelsverloop altijd nog vier op een zijn. Kreukels vermeldt¹⁴⁻⁷⁶ dat tussen 1909 en 1919 het verloop bij de Oranje-Nassau mijnen binnen twee jaar na indienst-treding daalde van tien op een tot 3,5 op een. Uit de jaarverslagen van de Staatsmijnen blijkt dat het personeelsverloop per jaar dermate grillig verloopt van 2,1 op een (1914, 1917, 1938) tot zes op een hoger (1919, 1936) dat hieruit geen verbanden afgeleid kunnen worden. Helaas is het personeelsverloop niet gedifferentieerd naar geboorteprovincie of geboorteland. Maar indien dit gemiddelde verloop van vier op een ook zou gelden voor de via het Ruhrgebied gemigreerde Nederlanders, dan zou dit betekenen dat via de Staatsmijnen vier keer 3500 = 14.000 Ruhrgebied-Nederlanders met hun gezinnen (van gemiddeld wel zes personen) naar de Zuid-Limburgse Mijnstreek gemigreerd zijn. En daar het personeelsbestand van de particuliere mijnen ongeveer vijftig procent was van het personeelsbestand van de Staatsmijnen, kan dat aantal nog eens met zeven-duizend verhoogd worden tot ongeveer 21.000 gezinnen indien, behalve Staatsmijnen, ook de particuliere mijnen in de beschouwing betrokken worden. Daarnaast zullen er nog enige duizenden Ruhrgebied-Nederlanders met hun gezinnen naar Zuid-Limburg gemigreerd zijn die niet eerst bij een mijnbedrijf gingen werken alvorens zich te vestigen. Al deze migranten en hun nazaten zijn inmiddels geïntegreerd in de Limburgse samenleving.

Abele Posma
1956.

De mijnsluitingen

Bij de oprichting van Staatsmijnen werd het sociale motief geaccentueerd en was het economische winst-principe minder dominant aanwezig.³⁰⁻²⁵ De exploitatie van staatswege moest voorkomen dat Zuid-Limburg in korte tijd overspoeld zou worden door een stroom streekvreemde arbeiders.³⁰⁻²⁹ Net zoals in 1902^{14-22; 14-82} waren beleidsmakers ook in 1965 bevreesd voor overstroming van de Mijnstreek door vreemde arbeidskrachten. De exploitatie van het mijnbedrijf had afgestemd moeten worden op het aanbod inheemse autochtone arbeidskrachten. De wederopbouw na de Tweede Wereldoorlog vergde echter een maximale kolenproductie waartoe buitenlandse mijnwerkers aangeworven werden. In 1965 was vijftig procent van de mijnwerkers buitenlander.⁴⁻¹⁵² Voor de Nederlandse mijnen werd in de jaren 1960 in het zicht van de mijnsluitingen de werving van buitenlands personeel gestaakt en werden voor een deel van de buitenlandse mijnwerkers de arbeidscontracten niet vernieuwd.²⁵⁻²⁰² Bij het verwerken van de door het sluiten van de mijnen verminderde werkgelegenheid waren de Limburgse nazaten van Ruhrgebied-Nederlanders en van migranten die rechtstreeks uit het noorden van Nederland naar de Mijnstreek kwamen minder streekgebonden dan de nazaten van de autochtone Limburgse mijnwerkersstam. Naar het voorbeeld van hun ouders en grootouders was voor de nazaten van deze migranten minstens heel Nederland potentieel werkgelegenheidsgebied. Velen waaierden uit over heel Nederland en over heel de wereld. Dit bemoeilijkt het verzamelen van "oral history" over deze migrerende mijnwerkers. In tegenstelling daarmee waren autochtone Limburgers veelal zo streekgebonden dat zij de met de verminderde werkgelegenheid samenhangende problemen accepteerden en in Zuid-Limburg genoegen namen met een gemiddeld lagere financiële levensstandaard.

"Oral History" en literatuur

Dit artikel is mede geïnspireerd op genealogische informatie over naar de Limburgse mijnen gemigreerde Noord-Nederlanders, in alfabetische volgorde: Aarts, Ariesen*, Atsma*, Bleeker*, Boekelo*, De Boer*, Boonstra*, Bos*, Datema*, Dijkstra*, Emmelkamp*, Engelmoer*, Flapper*, Van Goyenga*, Has*, Hibma*, Van der Hoof*, Hoogakker, Huisman*, Huizinga, Jongsma*, Knol*, Kuiper*, Mietus*, Van Middendorp*, Mulder*, Muller*, Nortier, Posma*, Reinders*, van Rhijn*, Roosjen, Rouwhorst*, Sipkema*, Steen*, Steenhuis, Stoffer*, Strikwerda, Terpstra*, van der Veen*, Veenma, Velthuis, Vos*, Wijmenga, Zuidema, Zappe*. De met een * aangegeven namen zijn via het Ruhrgebied naar Zuid-Limburg gekomen. De in de tekst vermelde verhalen over migranten zijn slechts een bloemlezing van de in "oral history" over Ruhrgebiedmigrantenvreemde informatie. Daar dit artikel voor het eerst gepubliceerd werd in *Tijdschrift Heemkundervereniging Geleen* 2007-3 zijn selectief voorbeelden van migranten aangehaald met nakomelingen in de Westelijke Mijnstreek. In de Westelijke Mijnstreek vestigden zich vooral Nederlandse migranten die met hun

Ruhrgebiedervaring op de Staatsmijnen Emma, Hendrik en Wilhelmina opgeklommen waren tot middelbare en hogere posities in het mijnbedrijf en met deze ervaring overgeplaatst werden naar de pas in 1926 in bedrijf genomen Staatsmijn Maurits. De meeste Ruhrgebied-migranten bleven mijnwerker en werden niet overgeplaatst naar Staatsmijn Maurits. In het gebied Brunssum-Rumpen-Treebeek-Hoensbroek ligt het aantal nakomelingen van Nederlandse Ruhrgebied-migranten dan ook veel hoger dan in de Westelijke Minstreek. Naarmate het onder oudere mijnstreekbewoners meer bekend werd dat schrijver geïnteresseerd is in Nederlandse mijnwerkers uit het Ruhrgebied, kreeg hij meer spontane informatie. Na een drieregelige oproep in het kerkblaadje van de protestantse gemeente Geleen-Beek-Urmond reageerden enige tientallen nazaten van Nederlandse Ruhrgebied-migranten. Meestal kenden zij weinig details van de migratie van hun voorouders. Veel met hun mijnbouwkenntnis via Duitsland naar Limburg dóórgemigreerde Nederlanders liepen lange tijd niet te koop met hun Duitse verleden. Tijdens de Duitse bezetting zag de Duitse bezetter in deze migranten en in hun kinderen potentiële kandidaten voor Duits staatsburgerschap, voor Duitse militaire dienst en voor de *Deutsche Schule in den Niederlanden*, zeker wanneer deze migrerende Nederlanders tijdens hun omweg via Duitsland inmiddels "stateloos" geworden waren. En in de naoorlogse Nederlandse samenleving met haar langdurig sterke anti-Duitse sentimenten was het, zelfs tegen je kinderen, ook maar beter te zwijgen over je Duitse verleden. Hierdoor ontstond een hiaat in de "oral history" en weten veel nakomelingen van deze migranten slechts zeer globaal wat te vertellen over de omweg via de Duitse mijnen in het Ruhrgebied van hun naar de Limburgse mijnen gemigreerde Nederlandse ouders en grootouders. Aldus aan schrijver dezes verteld door veel nazaten van migranten uit Duitsland.

Verder werden gesprekken gevoerd met mijnstreek-predikanten die bij naderend levenseinde van kerkleden spontaan geïnformeerd worden over hoe deze kerkleden in Zuid-Limburg verzeild raakten. Daarbij wordt door deze predikanten nogal eens volkomen onverwacht gehoord dat de betreffende als kind met de Nederlandse ouders via het Ruhrgebied naar Zuid-Limburg gemigreerd is.

Het is nu, honderd jaar na de migratie, moeilijk persoonlijke informatie te krijgen over de migranten uit het Ruhrgebied. Prof. Rogier schrijft: "*De massa heeft geen geschiedenis daar het leven van de eenvoudigen 'stiltzweigend deurglipt zonder stoot en zonder steur'.*" (Rogier L.J., *Geschiedenis van het katholicisme in Noord Nederland deel I* (1947), p.76). Alleen van hogere functionarissen is de migratie-geschiedenis algemeen bekend.

De in de lopende tekst genoemde noten verwijzen naar onderstaande literatuurlijst, waarbij bijvoorbeeld^{21-65/78} verwijst naar bladzijden 65 tot 78 van literatuurstuk 21.

- 1) Alberts W. Jappe, *Geschiedenis van de beide Limburgen deel II*. Van Gorcum Assen 1983.
- 2) Arnold P., *Historisch Vademecum Limburg 1900-2000*, Sociaal Historisch Centrum voor Limburg, Maastricht 1999.
- 3) Banning W., *Handboek Pastorale Sociologie*, Boekencentrum Den Haag 1953.
- 4) Brey Bert, *De mijnen gingen open, de mijnen gingen dicht*, Kosmos Amsterdam 1981.
- 5) Colsen J., *Poels, Romen en Zonen Roermond Maaseik* 1953.
- 6) Dieteren Remigius, *De migratie in de mijnstreek 1900 - 1935*. Sociaal Historisch Centrum voor Limburg 1959.
- 7) Frieswijk J. en anderen, *Geschiedenis van Friesland 1750-1995*, Boom 1998.
- 8) Gales B., *Houwen en stof bijten? Maakbaarheid in een mijnstreek*, Jaarboek Sociaal Historisch Centrum voor Limburg 2000.
- 9) Gargas Sigismund, *Die Niederlandische Auswanderung*, Economisch Historisch Jaarboek Deel 14, Martinus Nijhoff Den Haag 1928.
- 10) Homburg Ernst, *Groeien door Kunstmest DSM-Agro 1929-2004*, Verloren Hilversum 2004.
- 11) Karel E.H., *De Nieuwstraat te Kerkrade*, Jaarboek Sociaal Historisch Centrum voor Limburg 2003.
- 12) Korporaal T.L., *Na Duisternis Licht, Protestanten in Zuid Limburg op weg naar 2000*, Stichting Regionale Commissie voor het Zuiden, Eindhoven 1994.
- 13) Korres Achim, *Historische Interacties in de Euregio Maas-Rijn: migratiestromen in een grensgebied*. Jaarboek Sociaal Historisch Centrum voor Limburg 2002.
- 14) Kreukels L.H.M., *Mijnarbeid Volgzaamheid en Srijdbaarheid*, Van Gorcum Assen Maastricht 1986.
- 15) Kreukels L.H.M., *Kolen en Kompels, de geschiedenis van de Nederlandse mijnbouw*, Elsevier Amsterdam 1986.
- 16) Kruijt J.P., *Sociologisch bulletin, orgaan van het sociologisch Instituut van de Ned. Hervormde Kerk*, Utrecht 1962.
- 17) Langeweg S., *Werken over de grens: Limburgers naar Duitsland 1870-1914*. Jaarboek Sociaal Historisch Centrum voor Limburg 2002.
- 18) Linde W. van der, *Eindelijk religieuze tolerantie na 500 jaar religieuze strijd in Geleen en in Zuid Limburg*, Urmond 2001.
- 19) Maas S., *Posma, een belangrijke mijnwerkersfamilie in Limburg*, Limburgs Tijdschrift voor Genealogie nr. 33 - 2005.
- 20) Nijsten W., en anderen, *Mijnwerkers*, 1979 Link Nijmegen.
- 21) Oomens C.A., *De loop der bevolking van Nederland in de 19de eeuw. (en in het bijzonder daarin staat 2, staat 33 en staat 36)*, Centraal Bureau voor de Statistiek. Den Haag 1989 ISBN 9035711491.
- 22) Os P.H.A. van, "Stein, het brikkebekkesjdurp", Heemkundesnippers Maasstreek nr 22 juni 1997, Heemkundevereniging Maasstreek Stein.
- 23) Pater B. de, *Nederlanders naar en in het Ruhrgebied 1860-1914, 100 Jaar Nederlandse Kerk in Duitsland*. Nederlandse Kerk in Duitsland Nideggen 2002.
- 24) Perry J., *Limburg Kolenland. Een collage van oud en nieuw*, Jaarboek Sociaal Historisch Centrum voor Limburg 2000.
- 25) Raedts C.E.P.M., *De opkomst, de ontwikkeling en de neergang van de steenkolenmijnbouw in Limburg*, Van Gorcum Assen 1974.
- 26) Schreurs L.H., *Brikkenbakkerij op Ondergenhuis te Stein*, Heemkundesnippers Maasstreek nr. 14 juni 1993, Heemkundevereniging Maasstreek Stein.
- 27) Schrijnemakers M.J.H.A., *Geschiedenis van Geleen deel II*, Stichting Cultuur Historische Uitgaven Geleen, Geleen 2005.
- 28) Staatsmijnen in Limburg, *Jaarverslagen Staatsmijnen en Jaarverslagen SBB*, Persoonlijk archief W. van der Linde.
- 29) Versteegh A.P., *De onvermijdelijke afkomst*, Verloren Hilversum 1994.

- 30) *Staatsmijnen in Limburg 1902-1952*, Gedenkboek bij gelegenheid van het vijftigjarig bestaan, Heerlen 1952.
- 31) Tersteeg Jacques, *Levensschets van Geert Reinders*, Stichting Historische Uitgaven Winsum-Obergum 1998.
- 32) Vromen G.C.M., *Personeelsbeleid bij de Nederlandse mijnen tijdens de jaren dertig*, Jaarboek Sociaal historisch Centrum voor Limburg 1987.
- 33) *Dagbladen* (uit krantenknipselarchief 1935-1945 van W. van der Linde)
- 1) Limburgs Dagblad 4-3-1941.
  - 2) Limburgs Dagblad 19-3-1941.
  - 3) Christelijk Vooruit 8-3-1937.
  - 4) Het Nederlands Dagblad 25-10-1937.
- 5) Het Nederlands Dagblad 16-4-1938.
- 34) *Notulen Bestuursvergadering Prot. Chr. Vereniging van Beambten in het Mijnbedrijf 14-11-1945*, SHCL, Archief PCVBM, EAN 721, inv. nr. 204 en in persoonlijk archief van W. van der Linde.
- 35) Internet Blok Ludo, *Dan doe ik nu even wat over het han zeggen wa*, www.ludoblok.nl/han.htm en www.ludoblok.nl/heerlen.html.
- 36) *Lijst met alle in de periode 1920 tot 1943 van het Algemeen Mijnwerkers Fonds AMF naar het Beambtenfonds van de Staatsmijnen overgeschreven leden*, aanwezig in persoonlijk archief W. van der Linde.

H.J.O. MARTENS

EEN GESLAAGDE INBURGERING IN BELGIË

Fragmentgenealogie Martens met Belgische nakomelingen

In het boek Genealogische aantekeningen over de familie Martens wordt verslag gedaan van een onderzoek naar leden van deze familie gedurende de zeventiende en achttiende eeuw¹⁾. Het onderzoek beperkt zich in hoofdzaak tot gezinnen woonachtig te Beek in het voormalige land van Valkenburg. Een tak van de familie die zich elders vestigt wordt niet nader uitgewerkt. Dat werd overgelaten voor nader onderzoek. Eerder dan gedacht konden ten aanzien van een tak nadere gegevens worden gevonden voor een aanvullende publicatie. Het betreft de in het boek beschreven vijfde generatie, in het bijzonder Martinus Martens, deel uitmakende van het gezin Martens-Goossens²⁾.

Een eerste aanwijzing werd gevonden in de kwartierstaat Kreijns - Spaetgens³⁾. Onder nummer 250/1 ad k vermeldt Kreijns onder verwijzing naar Ubachs Maastrichts Burgerboek dat deze Martinus Martens uit Heerlen op 19 juli 1771 burger van Maastricht werd. Uit eigen onderzoek naar Maastrichtse vonnissen van de rechtbank van eerste aanleg gedurende de periode van 1815 tot 1840 bleek dat een Martinus Martens, genees-, heel- en vroedkundige te Maastricht, regelmatig als deskundige door de rechtbank werd ingeschakeld. Boeren bericht in een artikel in de Publications van 1964 onder meer over de relatie tussen Maastricht en de universiteiten van Leuven en Luik⁴⁾. Hij geeft aan dat Leuven in de negentiende eeuw voor de Beneden-Moerdijkse Nederlanders nog steeds de natuurlijke universiteit was. Tevens merkt hij op dat geen Belgische stad in de periode van 1830 tot 1890 zoveel professoren aan de Leuvense universiteit heeft geleverd als Maastricht. Hij noemt onder meer de hoogleraren Crahay, Martin Martens, Pierre-Edouard Martens, Nypels, Roersch, Micheels en Dumoulin⁵⁾. De gemeente Maastricht eerde deze hoogleraren door een aantal straten te Wijck nabij het station, naar hen te vernoemen. Twee van de daar genoemde hoogleraren, namelijk Martin Martens (1797-1863) en Louis Roersch (1831-1891), bleken oom en neef van elkaar te zijn en af te stammen van eerder genoemde Martinus Martens.

Met deze informatie werd het nader onderzoek gestart. Al bij een eerste blik in de registers van de burgerlijke stand van Maastricht was het raak: de op 12 september 1807 overleden Martinus Martens was de zoon van Jacobus Martens en Elisabetha Goossens. Aangifte van het overlijden geschiedde door de zoon Petrus Jacobus Martens. Diens zoon Martinus Martens was arts te Maastricht en later hoogleraar te Leuven. Dochter Catharina Carolina Martens trouwde met apotheker Roersch; hun zoon Louis Roersch werd hoogleraar te Luik. Ook de volgende generatie bracht hoogleraren voort.

In het hierna volgende wordt de fragmentgenealogie aanvangende met Martinus Martens 1731-1807 beschreven. Daarna zal aandacht worden geschonken aan de nakomelingen die tijdens de negentiende eeuw en begin twintigste eeuw hoogleraar waren aan de Belgische universiteiten te Leuven, Luik en Gent. Een afstammeling van Martinus Martens werd in 1966 door de Belgische koning in de adelstand verheven.

Fragmentgenealogie Martens

I. MARTINUS MARTENS

zoon van Jacobus Martens en Elisabetha Goossens, gedoopt Heerlen 29 november 1731, getuigen Joannes Habets en Catharina Funcken, overleden Maastricht 12 september 1807. Gehuwd Maastricht St.Nicolaas 14 juli 1771, getuigen Christianus Freins en Margaretha Boddewijns, met **MARIA IDA FREINS (Freijns)** dochter van Christianus Freins en Maria Ida Arnolds, gedoopt Maastricht St.Nicolaas 9 oktober 1734, getuigen Joannes Mathias Bemelmans en Maria van Laer, overleden Maastricht 24 september 1782. Kinderen uit dit huwelijk, allen gedoopt c.q. overleden en/of begraven Maastricht (St.Nicolaas):

- a. **PETRUS JACOBUS MARTENS** gedoopt 17 november 1772, getuigen Jacobus Jacobs namens Petrus Martens en Elisabeth Freijns (zie hierna II)
- b. **MARIA JOANNA THEODORA MARTENS** gedoopt 11 november 1774, getuigen Joannes

- Wijnants namens Theodorus Timmermans en Joanna Freijns, overleden 23 december 1774
- c. **ANNA CATHARINA MARTENS** overleden 22 juni 1780
- d. **MARIA CATHARINA MARTENS** gedoopt 23 mei 1778, getuigen Martinus Goessens en Maria Catharina Nijpels, overleden 19 augustus 1779.

Martinus Martens heeft zich, komend vanuit Heerlen, omstreeks 1771 te Maastricht gevestigd. Op 19 juli 1771 werd hij burger van de stad Maastricht, opgenomen in het kremersambacht⁶⁾.

II. PETRUS JACOBUS MARTENS

zoon van Martinus Martens en Maria Ida Freijns, gedoopt Maastricht St.Nicolaas 17 november 1772, overleden Maastricht 31 oktober 1831 Gehuwd Maastricht St.Nicolaas 17 januari 1796, getuigen Ludovicus Gelen en Maria Theresia Jacobs met **ANNA JOANNA GUDULA BARBIERES (Barbirs)**⁷⁾ dochter van Ernest Barbirs en Anna Catharina Schoemaekers, geboren omstreeks 1768, overleden Maastricht 28 Brumaire IX (19 november 1800). Kinderen uit dit huwelijk, allen geboren te Maastricht:

- a. **CATHARINA CAROLINA MARTENS** geboren 25 november 1796 (zie hierna IIIa);
- b. **MARTINUS MARTENS** geboren 8 december 1797 (zie hierna IIIb);
- c. **MARIA ANNA IDA MARTENS** geboren 25 juni 1799, overleden Maastricht 11 maart 1846. Maria Ida, die ongehuwd bleef, was koopvrouw te Maastricht en bezat blijkens de memorie van successie een door haar bewoond huis aan de Brugstraat no. 413 ter waarde van 2.960 gulden. Daarnaast bezat zij huismeubelen, zilverwerk, lijnwaad en kledingstukken, juwelen, huisvoorraad of provisie, winkelvoorraad, geld en enkele vorderingen. Het totale vermogen was becijferd op 4.374 gulden. De passiva betroffen de begrafenis-kosten, kosten van de huisdokter en geneesmiddelen, enkele vorderingen van derden, samen in totaal 1.122 gulden.

Peter Jacob of Pierre Jacques Martens was koopman van beroep en woonde aan de Brugstraat. Tevens was hij gepensioneerd brigadier van de Bataafse Republiek. Blijkens de memorie van successie bezat hij twee huizen gelegen te Maastricht aan de Brugstraat. Daarnaast had hij nog twee stukken akkerland te Sibbe.

IIIa. CATHARINA CAROLINA MARTENS

dochter van Petrus Jacobus Martens en Anna Joanna Gudula Barbieres, geboren Maastricht 25 november 1796, overleden Maastricht 14 oktober 1853, gehuwd Maastricht 30 september 1823 met **FREDERICUS CAROLUS ANTONIUS JOSEPHUS ROERSCH** zoon van Carolus Roersch, wijnhandelaar te Roermond, en Theresia Clocquet, geboren Dusseldorf 7 februari 1798 en overleden Maastricht 10 maart 1871. Frederik Roersch was apotheker aan de Brugstraat te Maastricht.

Kinderen uit dit huwelijk, allen geboren te Maastricht:

- a. **PETRUS JACOBUS ROERSCH** geboren 19 december 1824, overleden Maastricht 4 februari

Hij was eenvoudig, oprecht, godvreezend en week van het kwaad af, hij heeft zijn brood niet in ledigheid gegeten en was Gode en den menschen welgevallig.
(Job 1-1. Spreuk 31-27. Eccl. 14.)

✠

BID VOOR DE ZIELERUST VAN ZALIGER
den Heer

Frederikus Carolus Antonius Josephus
ROERSCH,
APOTHEEKER,
weduwnaar van Mevrouw

CATHARINA CAROLINA MARTENS.

De overledene werd geboren te Dusseldorf, den 6 Februarij 1798 en overleed, gesterkt door de genademiddelen onzer Moeder de H. Kerk, te Maastricht, den 8 Maart 1871, in den gezegenden ouderdom van ruim 73 jaren.

Alhoewel door eene kortstondige doch hevige en smartvolle ziekte aangegrepen, bewaarde hij een voorbeeldig geduld, en stierf met eene roerende en stichtende overgaving aan God's heilige en aanbiddelijke raadsbesluiten.

Treurt dan ook niet, mijne dierbare kinderen, noch gij, mijne innig geliefde broeder en zusters, gelijk zij, die geene hoop hebben. Ik sterf, maar mijne liefde sterft niet, ik zal u in den Hemel beminnen, gelijk ik u op de aarde bemind heb. En eenmaal zullen wij ons wederzien, uw hart zal zich alsdan verheugen, en uwe vreugde zal u niemand ontnemen. Intusschen, dit gebied ik u, hebt elkander lief, gelijk ik u heb lief gehad. Vergeet mij niet, gij vooral, hoogerwaardes broeder en teerbemind zoon, zijt mij indachtig aan het altaar des Heeren.

SCHIJTGEBED.

De allerregtvaardigste, allerhoogste en allerbeste wil van God geschiede en worde in alles geloofd en geprezen!
(100 dagen afaat loev. aan de zielen des vagevuurs.)

R. I. P.

Steendr. en Boekb. van P. Geurts Sr. te Maastricht.

- 1892, gehuwd Maastricht 20 oktober 1874 met **MARIA ANNA HUBERTINA BERENTS**, dochter van Joannes Jacobus Antonius Berents en Maria Gertrudis Leonard, geboren Maastricht 4 mei 1819, overleden Maastricht 30 juli 1902. Peter Roersch was apotheker te Maastricht aan de Abtstraat no.12. Zijn nalatenschap werd mede ten gevolge van verwikkelingen tussen de erfgenamen pas in 1903 afgewikkeld. Toen waren inmiddels de broers Alphons en Joseph Roersch (beiden kinderloos) overleden alsmede zijn weduwe, zodat de erfenis toekwam aan de kinderen Doppler-Roersch, aan de kinderen van zijn broer Louis Roersch te Luik en aan de familieleden van de inmiddels overleden weduwe mevrouw Roersch-Berents. Peter zelf was ook kinderloos. Het vermogen in de nalatenschap bedroeg ongeveer 48.500 gulden.
- b. **MARIA ANNA ROERSCH** geboren 26 mei 1826, overleden Maastricht 26 augustus 1826;
- c. **JOSEPHUS BENEDICTUS ROERSCH** geboren 26 september 1827, overleden Maastricht 20 maart 1828;
- d. **MARIA JOSEPHINA ELISABETH ROERSCH** geboren 4 februari 1829, overleden Eijsden 23 mei 1892, gehuwd Maastricht 28 september 1858 met **JOANNES FRANCISCUS DOPPLER** zoon van Nicolaas Doppler en Maria Barbara Jorissen, geboren Maastricht 16 januari 1823, overleden Eijsden 12 februari 1887 Kinderen uit dit huwelijk, allen geboren te Maastricht:
- aa. **Maria Doppler**, geboren 9 februari 1861;
- bb. **Marie Jean Nicolas Doppler**, geboren 23 december 1862;

- cc. **Marie Leonie Christine Doppler**, geboren 24 april 1865;
- dd. **Louis Jean Francois Doppler**, geboren 15 maart 1869, overleden Maastricht 23 juli 1879. Jan Frans Doppler was fabrikant-werktuigmaker te Maastricht. Het gezin woonde in de Bogaardenstraat.
- e. **CHRISTIANUS LUDOVICUS ROERSCH** geboren 29 mei 1831, overleden Luik 28 oktober 1891. Louis Roersch was doctor in de letteren en hoogleraar te Luik. Gehuwd met Mlle Feys. Kinderen uit dit huwelijk:
- aa. **Valérie Roersch**, gehuwd met Maurice Jeanne, medisch doctor te Luik;
- bb. **Léon Roersch**, ingenieur te Brussel;
- cc. **Charles Roersch**, medisch doctor te Luik;
- dd. **Alphonse Roersch**, hoogleraar te Gent.
- f. **CONRADUS CAROLUS ROERSCH** geboren 10 mei 1833, overleden Maastricht 21 mei 1833;
- g. **GODEFRIDUS HUBERTUS ALPHONSUS ROERSCH** geboren juli 1836, overleden Venlo 17 december 1897. Alphons werd priester gewijd te Roermond op 5 maart 1862. Daarna was hij kapelaan te Geleen (Marcellus en Petrus) van 1862 tot 1866; kapelaan te Venlo van 1866 tot 1883. Pastoor te Baarlo van 1883 tot 1891 en te Beek (Martinus) van 1891 tot 1897⁹⁾. Blijkens de memorie van successie bestond het vermogen van pastoor Roersch uit effecten en vorderingen op derden ten bedrage van ongeveer 14.700 gulden, terwijl het passief ongeveer 2.800 gulden bedroeg. Naast de gebruikelijke posten als geneesheer (44 gulden), apotheker (35 gulden), gasthuis (87 gulden) en begrafeniskosten (750 gulden) treffen we nog een post van ongeveer 52 gulden aan voor wijnhandel Corten en Becker te Maastricht.
- h. **JOSEPHUS BENEDICTUS ROERSCH** geboren 10 februari 1840, overleden Maastricht 23 februari 1841;
- i. **JOSEPHUS BENEDICTUS ROERSCH** geboren 30 januari 1843; overleden omstreeks 1897. Joseph was in het jaar van het overlijden van zijn vader in 1871 sergeant bij het Regiment Grenadiers en Jagers te 's-Gravenhage. Blijkens de aangifte van de nalatenschap van Peter Jacob Roersch in 1893 woonde Joseph toen "zonder beroep" in Brussel. Uit de aangifte van de nalatenschap van pastoor Roersch blijkt dat Joseph Benedict Roersch kort vóór hem (kinderloos) is overleden, waarschijnlijk te Brussel.

IIIb. MARTINUS MARTENS

- zoon van Petrus Jacobus Martens en Anna Joanna Gudula Barbieres, geboren Maastricht 6 december 1797, overleden Leuven 6 februari 1863. Martin Martens was doctor in de geneeskunde en in de natuurwetenschappen. Geneesheer te Maastricht en later hoogleraar in de scheikunde en botanie te Leuven. Gehuwd Maastricht 10 juli 1827 met **MARIA ELISABETH NIJST** dochter van Petrus Dominicus Nijst en Maria Sibilla Helgers, geboren Maastricht 19 maart 1806, overleden Leuven 16 mei 1877. Kinderen uit dit huwelijk:
- a. **PETRUS EDUARDUS MARTENS** geboren

Maastricht 9 april 1831, overleden Kerkom (Brabant) 28 mei 1903. Eduard Martens was doctor in de natuurwetenschappen en hoogleraar in de botanie te Leuven. Gehuwd met **MARIA THERESIA ANTONIA DELCOUR**, overleden Leuven 15 november 1882.

Kinderen uit dit huwelijk:

- aa. **Karel Martinus Jozef Maria Emmauel Martens**;
- bb. **Maria Elisabeth Antonia Josephina Martens**.
- b. **MARIA ADELE MARTENS** geboren Maastricht 7 mei 1833, overleden voor 1863
- c. **MARIA MARTENS** geboren Maastricht 23 september 1837, overleden Leuven 1 mei 1888, gehuwd met **EDUARD PIETER EMILE de NEEFF** koopman, Lid van de Provinciale Raad van Brabant en Lid van de Kamer van Volksvertegenwoordiger te Brussel. Kinderen uit dit huwelijk:
- aa. **Albertus Martinus Jean de Neëff**;
- bb. **Elisabeth Marie Eugenie de Neëff**;
- cc. **Josephine Marie Emelie de Neëff**.
- d. **VICTOR JOSEF MARTENS** geboren omstreeks 1843, overleden te Leuven 17 november 1897, advocaat te Leuven. Gehuwd met **MARIE CORNELIE SMOLDERS** geboren Leuven 4 juni 1847, overleden aldaar 27 oktober 1903. Kinderen uit dit huwelijk:
- aa. **Eugenie Martens**, gehuwd met **René de Faveur**, vrederechter te Leuven;
- bb. **Maurice Martens**, ingenieur en industrieel te Harlebeke;
- cc. **Alexander Martens**, advocaat te Leuven;
- dd. **Clara Martens**, wonende te Leuven.

†

Heureux ceux qui meurent dans le Seigneur : leurs œuvres les suivent et ils se reposent de leurs travaux. ApoC. XIV. 13.

Priez pour le repos de l'âme

DE MONSIEUR

Pierre Edouard MARTENS

veuf de Dame Maria DELCOUR

Professeur émérite
de l'Université catholique de Louvain

*né à Maastricht le 9 avril 1831,
pieusement décédé au château de Kerkom (Brabant)
le 28 mai 1902.*

C'était un homme simple et droit, craignant Dieu et s'éloignant du mal. Job. I. 1.

La Sagesse divine m'a donné la science des choses créées. Elle m'a fait connaître les variétés des plantes et les vertus de leurs racines. Sag. VII. 17-20.

L'aumône délivre de la mort et efface les péchés ; elle fait trouver la miséricorde et la vie éternelle. Tob. XII. 9.

Seigneur, j'ai aimé la beauté de votre maison et le lieu qu'habite votre gloire. Ps. XXV. 8.

Si vous voulez savoir quelque chose d'utile, aimez à vivre inconnu et à n'être compté pour rien. Luce. J.-C. 1. 2.

Mon Jésus, miséricorde. (300 j. d'ind.).

Het huwelijk tussen de echtelieden Martens-Nijst in 1827 werd gesloten in tegenwoordigheid van de volgende getuigen: Wilhemus Josephus Helgers, notaris oud 49 jaar en "moederlijke oom", Jacobus Pascalis Wijnandts, koopman (nadien van 1851 tot 1855 burgemeester van Maastricht⁹⁾ oud 30 jaar en zwager van de bruid, Fredericus Carolus Antonius Josephus Roersch, apotheker oud 29 jaar en zwager van de bruidegom, en Joannes Beckers, dokter in de genees-, heel- en vroedkunde oud 30 jaar, geen familie maar collega van de bruidegom. Deze getuigen geven een aardig beeld van de sociale positie van de familie Martens te Maastricht.

Martin Martens heeft zich omstreeks 1835 met zijn gezin te Leuven gevestigd. Weliswaar wordt dochter Maria in 1837 te Maastricht geboren, doch blijkens de aantekening in de akte van geboorte is het gezin dan inmiddels woonachtig te Leuven. In 1841 koos Martin Martens voor de Belgische nationaliteit¹⁰⁾. Volgens de Nederlandse wetgeving moest bij overlijden aangifte worden gedaan van het zich in Nederland bevindend onroerend goed. Dat gebeurde bij het overlijden van Martin Martens in 1863 en bij het overlijden van zijn echtgenote in 1877; deze aangiften zijn te vinden bij de memories van successie in het Rijksarchief te Maastricht. Uit de aangifte van 1863 blijkt dat Martin Martens voor de helft gerechtigd was terzake van een huis aan de Brugstraat te Maastricht nummer 413 (destijds eigendom van zijn zuster Maria Ida), met een geschatte waarde van 1.500 gulden. Het onroerend goed in Nederland van zijn echtgenote had in 1877 een waarde van ongeveer 31.500 gulden. Het betrof landerijen in de gemeenten Sittard, Susteren en Geleen.

Zoon Eduard Martens kwam via de weduwe Helgers en haar zoon Mathijs Victor Nijst, advocaat en rechter te Maastricht, in het bezit van het landgoed Terlinden, gelegen ten oosten van Nuth. Nog voor de Tweede Wereldoorlog is het in verval geraakte herenhuis afgebroken. De pachthoeve, die sinds eeuwen verhuurd werd, is gebleven¹¹⁾.

Belgische hoogleraren

Uit het onderzoek met betrekking tot de negentiende-begin twintigste eeuw bleek dat vier van de nakomelingen van Martinus Martens (1731-1807) hoogleraar aan Belgische universiteiten waren geworden. Min of meer bij toeval kwam aan het licht dat in de twintigste eeuw tenminste een verdere nakomeling hoogleraar is geworden. De drie familieleden Martens waren gepromoveerd in de medicijnen en/of de natuurwetenschappen, de twee familieleden Roersch in de letteren. Hierna volgen over deze personen nadere gegevens.

MARTIN MARTENS (1797-1863)

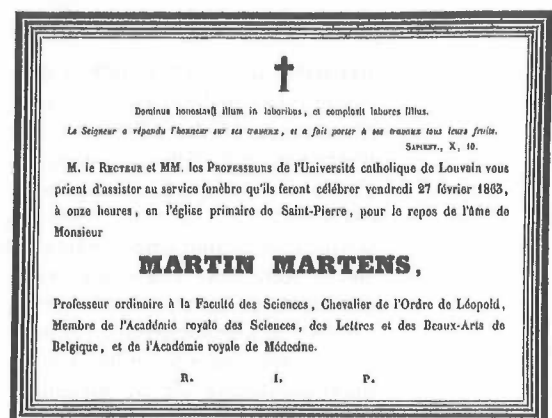
Martin Martens werd geboren te Maastricht 8 december 1797 en overleed te Leuven 6 februari 1863. Na zijn middelbare studies te Maastricht studeerde hij van 1817 tot 1821 aan de universiteit van Luik geneeskunde en natuurwetenschappen. Hij promoveerde aldaar in de wis- en natuurkunde en in de medicijnen in 1821. Hij vervolgde zijn studies te Parijs aan de Sorbonne en het Collège de France. In 1823 vestigde

Martin Martens 1797-1863.

hij zich te Maastricht als geneesheer. In die stad werd hij medeoprichter en docent scheikunde aan de School voor Apothekers en Vroedvrouwen. Naast zijn werkzaamheden als arts en docent verrichtte hij veel wetenschappelijk onderzoek. Hij werd gedreven door een onstuutbare weetgierigheid. Regelmatig publiceerde hij in de vakbladen van die tijd, waaronder les Mémoires en les Bulletins de l'Académie des sciences te Brussel. Martens behoorde tot de beste scheikundigen van zijn tijd. Naast de scheikunde blonk hij ook uit op het terrein van de botanie.

In 1835 werd hij benoemd tot hoogleraar in scheikunde en de plantkunde aan de universiteit van Leuven. Martens werd tevens lid van de Koninklijke Academie van wetenschappen (1835) en die van geneeskunde (1841). Hij werd samen enkele andere deskundigen belast met de samenstelling van het Belgisch handboek voor het bereiden van geneesmiddelen (Pharmacopée belge), waarvan hij een groot deel voor zijn rekening nam. Hij was ridder in de Orde van Leopold. Bij zijn overlijden werd een overzicht verstrekt van al zijn geschriften: 132 nummers in totaal¹²⁾.

Typographie de Vanhaverbeke et Cie, Imprimeurs de l'Université.

EDUARD MARTENS (1831-1902)

Petrus Eduardus Martens werd geboren te Maastricht 9 april 1831 en overleed op het kasteel te Kerkom (Brabant) 28 mei 1902. Na zijn promotie in de geneeskunde en de chirurgie (1854) en in de natuurwetenschappen (1855) studeerde hij nog te Parijs. Eduard Martens volgde zijn vader op als hoogleraar in de botanie aan de universiteit te Leuven. Hij werd omschreven als "un botaniste et exclusivement un botaniste". In het bezit van een aanzienlijke bibliotheek had hij zich een immense kennis meester gemaakt van zijn vakgebied¹³⁾.

LOUIS ROERSCH (1831-1891)

Louis Roersch werd geboren te Maastricht 30 mei 1831 en overleed te Luik 28 oktober 1891. Na zijn middelbare opleiding aan het Atheneum te Maastricht studeerde hij aan de universiteit te Leuven, waar hij op 19 augustus 1853 "avec grande distinction" het doctoraat behaalde in de filosofie en de letteren. In 1872 werd hij tot hoogleraar bij de faculteit der letteren en de wijsbegeerte van de universiteit te Luik benoemd. Van 1888 tot 1891 was hij rector van deze universiteit. Louis Roersch was filoloog en polyglot, vooral deskundige op het terrein van het sanskriet, de semitische talen en de moderne talen. Zijn voorkeur ging uit naar de griekse en latijnse filologie. Hij verzorgde verscheidene uitstekende uitgaven voor het onderwijs, zoals Caesars *De bello gallico* (Luik 1867). Roersch was onder meer lid van de Koninklijke Academie van België en lid van Koninklijke Vlaamse Academie¹⁴⁾.

ALPHONSE ROERSCH (1870-1951)

Alphonse Roersch werd geboren te Luik 3 november 1870 en overleed te Leuven 31 juli 1951. Na zijn middelbare studie aan het Koninklijk Atheneum te Luik gevolgd door universitaire studie verkreeg hij het diploma van doctor in de wijsbegeerte en de letteren (1891) alsmede dat van kandidaat in de rechten (1892). Hij zette zijn studies voort te Parijs (1892-1893) en Berlijn (1893-1894). Vervolgens werd hij in 1895 tot (gast)hoogleraar benoemd te Gent. In 1907 werd zijn leeropdracht Griekse geschiedenis en Griekse epigrafie. Sedert 1920 vervulde hij de functie van administrateur-inspecteur van de universiteit van Gent. Alphonse Roersch verkreeg naam met zijn studies over het humanisme in België en in de Lage Landen. Hij was als correspondent verbonden aan de Koninklijke Academie van België¹⁵⁾.

PIERRE MARTENS (1895-1981)

Pierre Edouard Aloïs J. M. Martens, zoon van Karel Martinus Jozef Maria Emmanuel Martens (zie hierboven onder IIIb sub a onder aa) en Gabriëlle M.H. De Ridder, werd te Kerkom geboren 21 juni 1895 en overleed te Leuven 29 mei 1981. Pierre Martens was doctor in de natuurwetenschappen. Hij was hoogleraar aan de Katholieke Universiteit van Leuven, lid en president van Koninklijke Academie van Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten, corresponderend lid van het Institute de France, doctor honoris causa van de universiteiten van Parijs, Milaan, Rennes en Toulouse. Hij was onder meer grootofficier in de Orde van Leopold en drager van het Croix de

guerre 1914-1918.

Pierre Martens had meer dan 120 wetenschappelijke publicaties op zijn naam staan op het gebied van de cytologie, anatomie, morfologie en algemene biologie.

Pierre Martens huwde te Gent 27 april 1922 met Marie Antoinette Jeanne Roersch, dochter van Alphonse Roersch (zie hierboven onder IIIa sub e onder dd) en Marie Jeanne Victoire Berthe Francotte, geboren Gent 4 februari 1898 en overleden te Leuven 27 september 1978. Uit dit huwelijk werden vier kinderen geboren waarvan mannelijke nakomelingen. Op 29 september 1966 werd Pierre Martens door de Belgische koning in de erfelijke adelstand verheven met de persoonlijke titel van ridder¹⁶⁾.

Enkele opmerkingen over de bronnen

Naast de algemeen bekende bronnen, de kerkregisters en de aktes van de burgerlijke stand, is gebruik gemaakt van de memories van successie en in het bijzonder de aangiften van de erfgenamen van voormalig ingezetenen in Limburg, die nadien woonachtig waren in het buitenland en daar zijn overleden. De erfgenamen moesten aangifte doen bij de Nederlandse belastingdienst, indien onroerend goed werd verkregen gelegen in Nederland. Daarover moest immers recht van overgang worden betaald¹⁷⁾. Aan de hand van deze bronnen kunnen gegevens worden verkregen over nagelaten betrekkingen in het buitenland. Daarnaast biedt de stadsbibliotheek van Maastricht een keur aan naslagwerken, waaronder biografische. Voor dit onderzoek werd onder meer geraadpleegd de collectie Biographie Nationale de Belgique en de Dictionnaire des écrivains belges, van E. de Seyn. Ook beschikt de stadsbibliotheek over de jaarboeken van Belgische universiteiten uit de negentiende eeuw.

Noten

1. H.J.O. Martens, Genealogische aantekeningen over de familie Martens, Berg aan de Maas 2003, blz. 87.
2. O.c. blz. 87-88.
3. H.C.J.M. Kreijns, Uit het duister van het verleden, Geleen 2005.
4. P.C. Boeren, Kritische beschouwingen bij het werk van enige Limburgse geschiedschrijvers der laatste honderd jaren, Publications 1964, blz. 17-84.
5. O.c. blz. 52.
6. P.J.H. Ubachs, Nieuwe burgers van Maastricht, Geleen 1993, blz. 233.
7. Zowel voornamen als achternaam worden verschillend geschreven. Op de huwelijksakte van 1827 wordt aangetekend dat volgens de verklaring van betrokkenen er identiteit is in de naam Anna Gudula Barbieres en Anna Joanna Gudula Barbirs.
8. J.G.C. Simonis, Zielzorgers in het bisdom Roermond 1840-2000, Sittard 2001, blz. 378.
9. J.H.J. Gulikers, De Maastrichtse Gemeenteraad van 1851, in: Liber Amicorum Edm.M.A.H. Delhougne, Roermond, 1982, blz. 131.
10. Nick Bos, Lijst van Nederlands-Limburgers (1839-1845) die kozen voor de Belgische nationaliteit, Limburgs Tijdschrift voor Genealogie 1991, blz. 114.
11. Kastelen in Limburg, onder redactie van Wim Huppertz e.a. uitgeverij Matrijs, blz. 32.
12. Biographie Nationale de Belgique, Tome treizième, Bruxelles

- 1894-1895, 876-879; E. de Seyn, Dictionnaire des écrivains belges 2, Bruges 1931, blz. 1297-1298; P.H.Th.M. Jaspers, J.P. Mickelers 1748-1824, Maastricht, blz. 87-88; Pierre Ubachs en Ingrid Evers, Historische Encyclopedie Maastricht, Zutphen 2005, blz. 342-343.
13. E. de Seyn, Dictionnaire des écrivains belges 2, Bruges, 1931, blz. 1296-1297
14. Biographie Nationale de Belgique, Tome treizième, Bruxelles 1894-1895, 659-662; E. de Seyn, Dictionnaire des écrivains belges 2, Bruges 1931, blz. 1548; J. Habets, Publications XXVIII (1891), blz. 424.
15. Biographie Nationale de Belgique, Tome Trente-Deuxième, suppl. quatrième, Bruxelles 1964, 622-625; E. de Seyn, Dictionnaire des écrivains belges 2, Bruges 1931, blz. 1547-1548.
16. Qui est qui en Belgique francophone, 1981-1985, blz. 611; La Noblesse Belge, Annuaire de 1993, Première Partie, Bruxelles, 1993, blz. 320 e.v.
17. H.J.O. Martens, Memories van Successie, in: Limburgs Tijdschrift voor Genealogie, jaargang 35, 2008, blz. 110.

WIM NOLTEN

100 Jaar Slovenen in Limburg óf vier generaties in 'de Hopel'

Onlangs verscheen van de hand van Milena Mulders een boekwerk over de migratie van Slovenen naar Nederland en Limburg in het bijzonder.¹⁾ Haar werk is van een alleszeggende titel voorzien die exact aangeeft waarom men naar Limburg kwam:

S trebuhom za kruckom (met de buik het brood achterna). Rond 1905 werden de eerste Slovenen in de Bevolkingsregisters opgenomen, veelal met de Oostenrijkse nationaliteit. In 1934 kwamen 750 Sloveense gezinnen via Duitsland naar Limburg, waarvan er uiteindelijk een tiental terechtkwamen in de Kerkradse wijk 'de Hopel'.²⁾

Reeds eerder werd aandacht besteed aan een grotere groep buitenlanders die zich voornamelijk te Heerlen vestigden.³⁾ Genealogisch gezien een boeiend onderwerp, aangezien er in deze periode velen, van diverse komaf en pluimage, hun heil zochten in de Limburgse kolenbekkens en zich al dan niet hier blijvend vestigden.

Zij die bleven vormen inmiddels reeds de vierde generatie Slovenen en zijn volledig opgenomen in de Limburgse samenleving; alleen hun achternaam zegt nu nog iets over hun herkomst. Van deze families laten wij hierna enige genealogische en biografische gegevens volgen.

ČEBIN Avgust geb 1.9.1899 Potoskaves (J), ovl 24.11.1960 K/Hopel, tr. ca 1919 **ČEBIN** Pavla geb 25.12.1897 Loke/Zagorje ob Savi (J), ovl 12.3.1969 K/Hopel.⁴⁾

Zijn vader kwam uit Zagorje ob Savi bij Trbovlje en woonde rond 1900 in Moers.

Luchtfoto wijk Hopel met mijn Laura.

Met 16 jaar in 1905 ondergronds werkzaam in de mijn 'Rheinpreussen' in Homberg bij Mörs (D). In 1912 in het Oostenrijks leger; in 1918 geen Oostenrijker meer maar Joegoslaaf. Met de fiets in 1922 naar Nederland en werkzaam op de ON III. Woonachtig in Heerlen/Husken in 1923 en later in 1934 afkomstig van de Schans onder Nieuwenhagen/Schans naar de Hopel. Hij werd oprichter van de 'Tamburica' en voorzitter van de St.Barbaravereniging. Het gezin woonde in de Lijsterstraat 3.⁵⁾

Uit dit huwelijk:

1. Leopold (Lei) geb 31.10.1919 Loke/Zagorje (J), ovl 26.3.1991 K/Hopel, tr. SIMONS Gerta;
2. Pavla (Paula) geb 12.4.1920 Heerlen, ovl 3.1.2008 Maastricht, tr. JANNINK Ben;
3. Els geb 21.6.1921 Meerbeck (D), ovl 12.3.1992 Kerkrade, tr. KUIPER Gerhard (Graad) geb 18.8.1918 Neede, ovl 8.10.1990 Kerkrade.
Uit hun huwelijk: a. Alois en b. Guus;
4. Rosalia (Roos)
zij vertrok op 5.4.1946 naar Amerika;
5. Mitsi (Mici) geb 31.8.1931, tr. 1.5.1957 MICHON Nico W.J.

ČELIČ Joep, tr. **VREDEVELD** Truida, dr.v. Lukas e.v. Grietje Kaspars.

Uit hun huwelijk een zoon René geb 9.7.1956 Kerkrade, ovl 22.12.2001 Kerkrade.

Hij laat een dochter Jennifer na. Het gezin woonde te KerkradelHopel.⁶⁾

HOČEVAR Frans geb 23.3.1895 Cleveland, Ohio/USA, ovl 23.5.1964 K/Hopel, tr. ca 1920 **BRADAC** Jozefa geb 22.12.1898 Krka (J), ovl 29.6.1975 K/Hopel

Het gezin en later de weduwe met Cyril woonden Merelstraat 4, Kerkrade/Hopel.⁷⁾

Uit dit huwelijk:

1. Frans geb 10.3.1922 Krka (J), ovl 26.10.1997 Heerlen, tr. 1949 GELISSEN Anna Theodora (Dora) geb 19.5.1923 Eyselshoven, ovl 7.3.2001 Landgraaf.
Frans kwam in 1928 als zesjarige jongen uit Slovenië en woonde in 1933 op het adres Hopelerweg 89. Het echtpaar was 48 jaar gehuwd. Dit gezin was peter van Antoon Hočevvar geb 22.8.1919 Krka/Vel Iese Krka (J), RK

- Priester, ovl 17.12.1949 Keulen (vermoord). Dit is geen zoon maar een neef.⁸⁾*
Uit hun huwelijk een dochter Nelly en twee kleinkinderen Sander en Patty
2. Mirko (Mirri) geb, ovl, tr. HOFSTEENGE Jantien geb --.1925, ovl 28.1.1999 Kerkrade.⁹⁾
Uit hun huwelijk: a. Frans geb 16.9.1946, ongehuwd; b. Ger geb 2.1.1948, ongehuwd; c. José geb 7.2.1950, tr. 1972 GLERUM Jan en d. Sjaak geb 20.5.1952, ongehuwd
  3. Cyril geb 6.5.1925 Krka (J), ovl Kerkrade, ongehuwd

JANČIČ Franz geb 11.3.1903 Hamborn (D), ovl 27.7.1945 Eygelshoven, tr. (1) **ČEPIN** Marya geb 28.1.1904 Hraznika (J), ovl 8.11.1940 Kerkrade; tr. (2) **ČEPIN** Franciska geb 19.10.1910 Hrastnic (J), ovl 3.1.1994 Heerlen

De ouders Jančič kwamen uit Planina pri Seonici (J) naar Duitsland, bleven er een tijd maar keerden terug naar Slovenië. Kwamen dan definitief naar Duitsland om er in 1920 te vertrekken naar België. Uiteindelijk in 1927 gevestigd in Nederland, alwaar zij per 1 maart.1933 woonden aan de Hopelerweg 57 te Kerkrade/Hopel met drie personen en met de Joegoslavische nationaliteit. Franz Jančič kwam ondergronds om het leven tijdens het roven van stutten op de mijn Laura en Vereeniging te Eygelshoven.¹⁰⁾ Zijn weduwe woonde in 1979 op het adres Meesstraat 9.¹¹⁾ Zij woonde tot aan haar dood in 1994 ruim vijftig jaar in deze straat.

Uit dit (1) huwelijk:

1. Frans geb 1931, electriciën, tr. 1959 KOZOLE T.A.
Uit hun huwelijk een dochter Maria geb 1961 gehuwd met Wiel ABRAAS;
2. Stefanie (Steffie) geb 1936, tr. HOCHSTENBACH Huub
Uit hun huwelijk: a. Frans; b. Marcel; c. Monique en c. Margaretha

3. Maria (Mici), ongehuwd; 4. Jozef (Joep), tr. **LAUREIJN** Els (België)
Uit hun huwelijk: a. Tom en b. Bert
- Uit dit (2) huwelijk:
4. Fanny geb 3.10.1945, tr. JANSSEN Wiel, overleden
Uit hun huwelijk: a. Frank; b. Ronnie en c. Susanne

KNEZÁK Alois geb 25.5.1874 Libaje/Petrove (J), ovl 13.12.1957 Kerkrade/Hopel, mijnwerker, tr. ca 1898 **FELICIJAN** Rosalia geb 22.8.1881 Greis (J), ovl 9.10.1952 Kerkrade/Hopel.

Hij kwam in 1913 naar de Hopel op het adres D 15-22 en woonde op diverse plekken en bezat de Oostenrijkse nationaliteit. Het echtpaar werd het eerste gouden bruidspaar in Kerkrade/Hopel, kon echter de huwelijksakte niet overleggen.

Het gezin kwam in 1911 naar Nederland en Alois jr. was toen zes jaar oud.

Uit dit huwelijk:

1. Alois geb 29.5.1899 Greis (J), mijnwerker, ovl 3.5.1977 Schaesberg, tr. **BERTRAM** Theresia geb 27.11.1902 Schaesberg, ovl 27.12.1976 Schaesberg
Uit hun huwelijk: a. Annie geb 12.9.1927, tr. HAAN Jo; b. Johan geb 24.1.1930, in 1969 naar Schaesberg, ongehuwd; c. Sjeng geb 24.2.1932, tr. JURGENS Tiny; d. Gela geb 11.3.1937, tr. van HAAREN Cor en e. Sijr geb 1.8.1943, ongehuwd
2. Antonia (Toni) geb 17.1.1905 Grize (J), ovl 9.10.1999 Kerkrade, 94jr, tr. KEC Franz
3. Frans
4. Angela (Gela) geb 31.5.1911 Eving (D), ovl 15.4.1995 Landgraaf, tr. (1) KEC Jozef (Jo) geb 30.7.1907 Rünthe (D), ovl 3.12.1945 Kerkrade; tr. (2) COOLS Jan Joseph Hubert geb 2.3.1907 Kerkrade, ovl 14.12.1980 Kerkrade. Adres: Meesstraat 3.¹²⁾
Uit hun (1) huwelijk: a. KEC Jozef (Jo) geb 25.2.1936 Kerkrade/Hopel, ovl 1.9.2004 Kerkrade/Hopel, tr. ENGELS Elsa

*Eerste gouden
bruiloft
Knezak-
Felicija in De
Hopel in 1950.*

5. Franciska geb 13.1.1914 Eyselshoven, ovl 25.6.1914 Eyselshoven
6. Jozefa geb 9.1.1915 Kerkrade, ovl 28.2.1994 Kerkrade, tr. (1) 8.5.1936 Kerkrade CEBULAK Andreas Josef geb 9.10.1906 Krsko (J); tr. (2) BIESKE Hermann Erich
Uit hun (1) huwelijk: 1. Cebular Josefa geb 17.1.1932 Heerlen.¹³⁾
7. Rosalia geb 12.9.1917 Kerkrade, ovl 2.5.1983 Kerkrade, tr. LEUCHTER Leo

KONTE Jožef geb 12.8.1901 Sela pri Hinjah/Dolensjka (J), ovl 27.5.1950 Kerkrade, tr. 25.11.1931 Eyselshoven **ŠKUFKA** Marija geb 9.9.1915 Sela (J), ovl 26.8.1984 Kerkrade, begr. 30.8. Eyselshoven.¹⁴⁾
Hij was de oudste uit het gezin en werd vermoedelijk in 1929 reeds geworven en kwam linea recta naar Nederland en gehuisvest in het toenmalige Gezellenhuis aan de Laurastraat te Eyselshoven. Vervolgens kreeg hij een woning boven café Janez Obsteter aan de Molenweg eveneens te Eyselshoven. In 1939 ging hij terug naar Joegoslavië. Bij terugkomst woonde het gezin Hopelerweg 4 te Kerkrade/Hopel. Zijn weduwe bleef tot aan haar dood op dit adres woonachtig.¹⁵⁾

Uit dit huwelijk:

1. Mitsi (Mici) geb 3.4.1934, tr. DEGENS Jo;
2. Joseph (Pep);
3. Toon en
4. Finy, tr. LANGEN Jo

OBREZ Josef geb 17.3.1886 Prévovje/Kriviers (J), ovl na 1928, tr. 5.3.1915 Kerkrade, hij 31, zij 17, **ZUPANCIC** Angela geb 5.2.1899 St.Marien. *Vader en moeder Obrez vestigden zich voor 1917 in Nederland.*

Uit dit huwelijk:

1. Franz geb 23.10.1917 Eyselshoven, ovl -. . 2007 Heerlen/Heksenberg, 90jr, tr. 6.1.1939 Brunssum **STEVLMANS** Maria Hubertina geb 5.10.1920 Brunssum.
Tijdens de bezetting werd aan Franz gevraagd: 'Was bist du? Jugoslaw? Jugoslawien besteht nicht mehr, ist Deutschland geworden, muß Deutscher werden. Franz gaf als antwoord: 'Nichts zu machen. Hier geboren. Schule gegangen. Wo mein Brot ist, ist mein vaterland'. Uit hun huwelijk een zoon ook Frans genaamd
2. Angela geb 20.1.1919 Eyselshoven;
3. Josepha geb 4.4.1922 Schaesberg;
4. Maria geb 25.1.1925 Schaesberg;
5. Anton geb 19.3.1927 Geleen en
6. Karl geb 16.8.1918 Heerlen.¹⁶⁾

PAPEZ Albin geb 1904, tr. **PAPEZ** Kristina. *Het gezin woonde eerst aan de Hopelerweg 32, later, voor 1965, aan de Zwaluwstraat 22 in een hoekhuis. Later vertrokken naar Kerkrade/West, Winricusstraat 32.¹⁷⁾ Zijn beroep was smid.*

Uit dit huwelijk:

1. Milan Jozef (Mian) geb 14.12.1927 (Slovenië), ovl 12.9.2000 Viersen/Borsheim (D), **RK Priester**. 1e H.Mis op 21.4.1957 Eyselshoven/Hopel als eerste en enige Neomist. Daarna werkzaam in de Congo; in 1964 met vakantie.

2. Albert geb 26.9.1929 Kerkrade, ovl 11.1.1999 Lozen/Boholtz (B), tr. **ZEEVAARDERS** Mirjam. *Uit hun huwelijk kinderen en kleinkinderen. Evenals zijn vader smid van beroep en zijn werkplaats lag aan de Groenstraat te Ubach over Worms, achterom op het erf van familie Eggen. Naderhand bezat hij een staalconstructiebedrijf aan de Sportstraat 12 in Kerkrade/West.¹⁸⁾*

PIHLER Franz geb 15.7.1891 Sagarje (O), ovl 22.2.1963 Kerkrade/Hopel, mijnwerker, tr. **BOBECK** Juliana geb 16.2.1895 Pusike (O), ovl 11.2.1983 Kerkrade, begr. 15.2. Eyselshoven, 86jr.
In 1919 vermeld als Pischler Frans; in 1933 als invalide. In 1932 woonden zij aan de Hopelerweg 102 en bezaten toen een café annex danszaal naast het pand van de familie Antkowiak aan de Strijthagerbeek. Zij werd de oudste inwoner van de Hopel en woonde ruim zeventig jaar op het adres Lijsterstraat 2; hun zoon Helmuth inmiddels ruim zestig jaar!¹⁹⁾
Uit dit huwelijk:

1. Juliana (Joelka) geb 30.6.1916 Merksteijn (D), ovl 17.1.1969 Kerkrade/Hopel, begr. 21.1. Eyselshoven, tr. ERKENS Godfried Hubert Joseph (Hub) geb 17.9.1909 Nieuwenhagen, ovl 13.10.1975 Heerlen, mijnwerker/sjüttelbaas L&V.²⁰⁾
Uit hun huwelijk: a. Fini geb 3.2.1938, tr. 23.5.1956 RICKA Bohumil met vier zonen; b. Beatrix geb 31.1.1944, tr. von SÖHSTEN Richard geb 4.6.1942 Medam/Sumatra met twee zonen Richard en Eddy;
2. Franciskus geb 20.5.1919 Eyselshoven;
3. Karl geb 10.2.1920 Kerkrade, ovl 16.8.1953 Eyselshoven, tr. **ZUPANCIC** Rosie. *Na het ongeluk van haar man bleef zij wonen op het adres Merelstraat 3.²¹⁾*
Uit hun huwelijk: a. Frans geb 1950, tr. N.N. (Schaesberg); kinderen en b. Carli ongehuwd, ovl 20.3.1999 Kerkrade
4. Ljudmilla Tosalia (Milka) geb 18.12.1922 Kerkrade, ovl 8.9.1952 Kerkrade;
5. Helmuth geb 1925;
woont in zijn ouderlijk huis

RUTAR Anton geb 18.5.1879 Dolje (It), ovl 14.10.1935 Kerkrade/Hopel, tr. **OBLAK** Marianne. *Zijn beroep was mijnwerker/winkelier/lijcoventer en zij woonden sinds 1915 in de Hopel, Lijsterstraat 6, sinds 1917 op nr 8. Later vertrokken naar de Hopelerweg 126, een groot alleenstaand pand dat in 1964 gesloopt werd ten behoeve van de aanleg van de Noord-Zuid verbinding.²²⁾*

Uit dit huwelijk:

1. Maria (Mitsi), tr. (1) van ELBURG Gerard geb 15.9.1918 Emmen, ovl 2.8.1947 Eyselshoven/Laura²³⁾; tr. (2) HORZELA Stephan. *Uit beide huwelijken Ger van Elburg en José Horzela;*
2. Amalia (Mali) geb 10.7.1906 Homberg (D), ovl 6.4.1998 Heerlen, 91jr, tr. 12.7.1929 Eyselshoven MLEKUZ Vincenzo geb 5.4.1901 Plussna (It).²⁴⁾
3. Jozefa (Pepsa) geb 13.3.1909 Homberg (D), ovl 5.3.1994 Kerkrade, tr. DROBNIC Anton geb 17.11.1911 Hratje (J), ovl 4.1.1980 Kerkrade. *Uit hun huwelijk: a. Toon, ovl 18.7.1980 Kerkrade, tr. HOUSEN Catharina (Kitta); b. Frans, tr.*

Wim en Netty
Nolten met
Fanny Jancic.

- KUPPERS* Liesbeth; c. Irene, tr. *MASSITTI* Nino geb 25.7.1919 en d. Ludwig geb 29.5.1950, tr. *SCHUMACHER* Doris;
- Ludwig, tr. *RUITERS* Leny; kinderloos zij vormden het bekende duo 'Leny & Ludwig' met o.a. 'Schön ist die Jugendzeit';
  - Karoline geb 28.1.1911 Osterfeld (D), ovl 14.4.1968 Kerkrade, begr. 18.4. Eygelshoven, tr. *BERKERS* Peter Antoon (Pierre vulgo Bob) geb 16.2.1911 Horst, ovl 27.11.1974 Kerkrade (bijgenaamd de burgemeester van de Hopel); *Uit hun huwelijk een zoon Jo geb 1.3.1946 Kerkrade, ovl 2005 Heerlen, tr. ERENS Annie geb 25.5.1945 Nieuwenhagen, ovl 2009 Heerlen. Uit hun huwelijk Dave geb 1976*
  - Maria geb 13.1.1914 Eygelshoven, ovl 31.7.1914 Eygelshoven
  - Juliana (Joelka) geb 18.1.1920 Kerkrade, ovl 7.12.1979 Kerkrade/Hopel, tr. *PLUM* Joseph (Joep). *Uit hun huwelijk: a. Marjanne tr. KATHAGEN Henk; b. José en c. Ludwig tr. JONGKIND José*
  - Dolf

ZUPANČIČ Alojs geb 17.6.1874 Laak/Lach (O), ovl 24.11.1921 Eygelshoven, tr. **KNES** Josefa geb 11.11.1881 St.Georgen (J), ovl 13.5.1945 Kerkrade, dr.v. Georg e.v. Josepha Odlarek.

Uit dit huwelijk:

- Al(ois) geb --.1900, ovl 1918 *overleden achttien jaar oud*
- Jozef (Peppi) geb 23.10.1905 Seonica ob Savi (J), ovl 3.1.1972 Kerkrade/Hopel, tr. (met de handschoen) *BAHN* Anna Gustine (Enne), weduwe *RESCHKE*.²⁵
Uit haar (1) huwelijk: a. R. Horst, ovl 26.3.1999 Kerkrade, tr. Riedel Christel en b. R. Christel A. tr. 23.6.1956 Kuiper J.M. (Sjef)
- Friedrich (Fridi) geb 9.7.1908 Moers (D), ovl 26.2.1960 Kerkrade, tr. *VREDEVELD* Henderika (Rika)
- Hein geb--.1912, tr. *KUIPER* Mia.
Uit hun huwelijk zoon Jo
- Michael (Mitsch) geb 11.9.1913 Moers (D), ovl 20.5.1999 Landgraaf, ongehuwd
Hij was een begaafd 'Wiener' speler en jarenlang

nachtwaker op de steenfabriek van Bernie Russel aan de Dr.Calsstraat te Schaesberg

- Mitsi
- Rosalia (Rosi), tr. *PIHLER* Karl;
Uit hun huwelijk Frans en Carli
- Rudolf Martin (Rudi) geb 10.9.1921 Kerkrade, ovl 19.9.1979 Kerkrade, tr. *VIRNICH* Leny.
Uit hun huwelijk: a. Hein (Hennes); b. Franny; c. Jup en c. Roos(je)

Resumé: In de loop der tijd verdwijnen de diakritische tekens, die de juiste uitspraak van een letterteken aanduiden, op de familienamen omdat die in de dagelijkse om-gang of te lastig waren of simpelweg weggelaten werden. Bijgevolg dat sommige namen nogal eens verhaspelt werden weergegeven. Genealogisch gezien is het opmerkelijk dat velen ongehuwd bleven en de dochters veelal met een Limburger huwden. Slechts in een enkel geval zijn er vier generaties in de mannelijke lijn, de vrouwelijke hebben duidelijk de overhand. Opvallend is enerzijds ook de honkvast-heid, anderzijds de trek naar het buitenland: België, Oostenrijk, Duitsland en verder weg Amerika en Canada.

Noten

- Milena Mulders *Met de buik het brood achterna. Mijn Sloveense geschiedenis*, Amsterdam 2009
- Wim Nolten (I) *de Hopel...een plekje apart*, Hopel/Eygelshoven, mei/september 1982
- P. Brassé e.a. *Drie generaties Polen, Slovenen en Italianen in Heerlen*, Den Haag 1980
- Nolten: (I) 4, 83, 89, 92, 127, 135; Mulders: 26, 57, 77, 79, 100, 124, 126, 161, 164, 178, 182, 193/194; Nolten (II): *Chronologicum Hopelianum 1424-2007 '100 Jaar witte Kolonie'*, Heerlen 2007, 68, 84, 122, 126, 185, 227, 232
- NUHA Adresboek 1965, VII/29 en 1971, 37
- NUHA Adresboek 1971, 14; Nolten (I): 88; Mulders: 28/29
- NUHA Adresboek 1965, VII/30 en 1971, 40; Nolten (I): 4, 16; 35, 43, 70, 81, 92, 105, 107/108, 121, 124, 135; Mulders: 79: In Cleveland/Ohio bevond zich een concentratie van Sloveense emigranten
- Wim Nolten (II): 39, 43, 48/49, 68, 84, 195
- NUHA Adresboek 1965, VII/30 en 1971, 40; Nolten (I): 4, 16, 35, 43, 70, 81, 92, 105, 107/108, 121, 124, 135; Mulders: 79
- Wim Nolten (III) *'Obit in fossa carbonaria' Verongelukte mijnwerkers te Eygelshoven 1903 - 1972*, in: LTvG 2008, 118-127 (hier 121)
- NUHA Adresboek 1965, VII/30 en 1971, 39; Nolten (I): 36, 92, 104 (foto gezin), 107, 135; Nolten (II): 39, 42, 65, 84, 229; Mulders: 28, 50, 58, 79, 127, 161, 167, 192
- NUHA Adresboek 1965, VII/30; Nolten (I): 4, 30, 36, 39, 42/43, 58/59, 63, 92, 98, 102 (foto), 106/107, 112/113, 131, 135; Nolten (II): 60, 138 (Knesak)
- GAK, (Oud) Archief Eygelshoven Bevolkingsregister 1920-1930, B-C, fiche 6
- Op het RK kerkhof aan de Rimbürgerweg aldaar, tegenover de voormalige mijn Julia
- NUHA Adresboek 1965, VII/20 en 1971 (Spechtstraat 4), 53: Nolten (I): 56, 58; Nolten (II): 40, 84, 186, 230, 233/234; Mulders: 33, 50, 54, 59, 76, 78 (foto gezin), 79, 161, 164, 181/182, 194; Nolten (IV): *Egelsers Luuj 1900-1940, (in voorbereiding) 354/641.*
- Mulders: 55/56, 62, 108, 124, 126; Nolten (IV): *Egelsers Luuj Deel III 1900-1940*

17. NUHA Adresboek 1971, 74; Nolten (I): 30, 46, 50/60; Nolten (II): 65/66, 83, 169; Mulders: 79; Nolten (IV): 1900-1940
18. NUHA Adresboek 1971, 74; Nolten (I): 30, 46, 50/60; Nolten (II): 65/66, 83, 169; Mulders: 79
19. NUHA Adresboek 1965, VII/29 en 1971, 37, 76; Nolten (I): 4, 16, 36, 71, 87, 91/92, 97, 99, 120, 124, 135; Nolten (II): 37, 84, 144/145, 150; Mulders: 79
20. NUHA Adresboek 1965, VII/29 en 1971, 37; Nolten (I): 17, 63, 69, 105, 128; Nolten (II): 84
21. NUHA Adresboek 1965, VII/30 en 1971 40, 76
22. Nolten (I): 19, 36, 42, 51, 57, 59, 65, 87, 90, 97, 129, 135; Nolten (II): 38, 65, 72/73, 80, 188; Mulders: 79
23. Wim Nolten (III): *Verongelukte mijnwerkers te E,hoven 1903 - 1972 Aanvulling* in: LTVG 2009, 23/24
24. Nolten (IV): *Egelsers Luij 1900-1940, 424/711.*
25. Steenkool 1948/14, 360 (foto nr 12); NUHA Adresboek 1965, VII/29 en 1971, 37; Nolten (I): 83 (foto), 91 (foto); Nolten (II): 33, 37, 64, 84, 93; Mulders: 79

A.P.L. PAQUAI

Kerkhoven in Zuid-Limburg

(vervolg)

Kerkhof HEER tot april 1999

Naam	Voornamen	Geb. dat.	Partner	Ovl. dat.
Veenboer	Anna Josephina	18970000		19800000
Veenhuis	Jan	19230619	Theunissen Nelly	19741213
Veken van der	Agnes	18990312	Mommers Petrus	19741017
Velthuysen van	Ed	19260000	Wijnands Trudy	19970000
Verhoeven	Maria	19200315	Houben Mathijs	19720408
Verhoeven	Elisabeth	19250602	Jacobs Pierre	19870731
Vermeer	Cor	19380725	Aarts Tiny	19710723
Vermeer	Chantal	19670819		19710723
Vermeer	Rodrique	19690825		19710723
Vermonen	Mia	19180000	Peggen Harry	19980000
Vernooij	Frans J.M.	19030422	Harbord Josephina B.A.	19790624
Verstegen	Cornelia	19041230	Thomissen Bèr	19840920
Vet de	Leo	19120212	Dirix Hubertina	19791016
Vinck	Jeu	19290705	Semmeling Annie	19851129
Vinck	Johnny	19700131		19710420
Vincken	Huub	19190828	Rompelberg Truus	19790513
Vinckx	M.A. (v)	0	Ongehuwd	19630808
Vinckx	Th.J. (m)	0	Melis M.E.	19450325
Vinckx	Johannes	19031210		19790331
Visser	Joseph J.L.	19020303	Bogman M. Johanna A.	19620912
Vlaspoel	Pierre	19100610	Rademakers Louise	19700916
Vlaspoel	Pierre	19390325	Ongehuwd	19720813
Vlaspoel	Kevin	19901118		19950921
Vliegen	Maria	18891201	Ronckers Pierre	19720821
Vliegen	Petrus	18920406	Mulleneers Anna	19700213
Vliegen	Nicolaas	19090819	Hendrix Maria	19900621
Vliegen	Jeanine	19460000		19780000
Vliegen	Jeanot	19720000		19780000
Vliex	Josephina	18760000	Weusten Willem	19520000
Voesten	Mathilda	19120612	Josquin Wilhelmus	19821129
Vogt	Eduard	19060104	Dungen van den Jessy	19690917
Vogt	Maurice	19640325	Ongehuwd	19821104
Volders	Virginie	19000113	Beckers Harie	19970717
Voncken	Jacobus	18870000	Schurgers Hubertina	19560000
Voncken	Matheus	19080000	Bovens Paulina I.	19650000
Vonderhagen	Katharina	18940312	Koolen Karel	19690828
Voogd	Hendrika	19130730	Deijck van Constant	19870212
Vos Dé	Gijbertus	18910914	Filott Gertrudis	19431109
Vos de	Harry	19220325	Severeijns Marie	19970209

Vossen	Josephina	18910504	Bremers Hubertus	19640207
Vrancken	Leonardus	18760724	Lamkin Maria	19601121
Vrancken	Petrus	18940000	Kerckhoffs Helena	19580000
Vrancken	Paula	19010000	Stevens Jean	19850000
Vrancken	Anet	19030207	Jaspars Jules	19840907
Vrancken	Maria	19090414	Prikken Jef	19970718
Vrancken	Maria M.E.	19110901	Muijtjens Pierre H.G.	19640122
Vrancken	Guill.	19140310	Ongehuwd	19411209
Vrancken	Frits	19270303	Buekers Lieke	19880521
Vrancken	Bert	19600725	Rousseau Marion	19940203
Vranken	Leo	18970209	Kerckhoffs Maria	19901120
Vranken	Chèr	19270907	Prickaerts Annie	19930606
Vrede de	Matheus	18950000	Nijsten Joanna	19800000
Vrede de	Catharina Anna	19060828	Colson Johannes H.	19710115
Vries de	Wijpkje	18980219	Koopman Yoe	19651112
Vrieselaar	Mathias L.	18960412	Wijkman Maria E.	19670115
Vrieselaar	Wolfgang	19451230	Bosch van den Alda	19970219
Vrijens	Maria	18450313	Ongehuwd / o.k.	18651215
Vrijens	Evalina Hubertin			
Vrijens	Maria	18470428	Ongehuwd	19290203
Vrijens	Josephina Rosali			
Vrijens	Carolus J.J.A.	18490413	Kruyen Maria A.H.	19190728
Vrijens	Mathilde M.C.J.	18880422	Ongehuwd	19170118
Vrijens	Elisabeth M.J.H.	18930221	Middelhof Stephanus	19691129
Vrijens	Annetta	19031115	Moors Martin	19821126
Vromans	Jan	18950805	Rikken Wilhelmine	19820425
Vroomans	Alida	19080823	Oosterkamp Dirk	19860722
Vroomans	Liduina Anna			
Waayenburg van	Rien	19110414	Trynes Jep	19741031
Waber	Michael Joannes	18961025	Jacobs Joanna M.	19731202
Waber	Leonardus	19031018	Coninx Maria	19850327
Waber	Carolus Hube			
Waelbots	Ian	0	o.k.	16180513
Walraven	Ger	18810000	Essers Helena	19470000
Walraven	Anna	18821228	Heuts Mathijs	19631217
Walraven	Hubertina	18850000	Thehu Mathijs	19680000
Walraven	Maria	18910816	Braken Johannes Hub.	19610306
Walraven	Hubertina			
Walraven	M. Hubertina	18911120	Wijts Henricus	19591112
Walraven	Matheus H.	18930726	Janssen Maria C.	19560810
Walraven	Joannes H.	18940821	Hameleers Hubertina M.	19590822
Walraven	Joannes	18950818	Jacobs Anna	19730606

Walraven	Maria	18990613	Weijenberg	19720720	Wessel	Jacob M.	19000419	Kerkveld	19781007
	Catharina		Hubertus					Hendrika W.	
Walraven	Gerard	19020616	Rompelberg	19790107	Wessels	Dirk Menzo	19181103	Kruijtzter	19910807
			Gertrud					Marie Louise	
Walraven	Alexander	19021102	Franssen A.M.	19710523	Westenberg	Willy	19310422	Willems Sophie	19890329
Walraven	Elisabeth	19050204	Budy Pierre H.	19960228	Wetsels	Louise	19161012	Aerts Guill. J.W.	19720102
Walraven	Netta	19081005	Pasmans Ber	19920327	Wetzels	A. (v)	18731116	Schoffelen H.	19571225
Walraven	Maria	19090402	Gulikers Johannes	19790820	Wetzels	Sophia	18800225	Willems	19731215
Walraven	Maria Trinette	19110605	Welzen	19990730				Hendrikus	
			Peter Joseph		Wetzels	Elisa	18870000	Smeets Mathijs	19630000
Walraven	Harie	19110902	Kicken Bertha	19890514	Wetzels	Maria	18890506	Heuts Alexander	19250412
Walraven	Sjeng	19150518	Janssen Marie	19600813	Wetzels	Catharina M.	18941213	Wijnands	19710907
Walraven	Pie	19151031	Mulder Carolien	19860714				Wilhelmus H.	
Walraven	Ger	19170505	Schurgers Lien	19981210	Wetzels	Ludovicus	18970928	Jaspers Hendrika	19740922
Walraven	Gerardus	19200622	Jongen Elisabeth	19780423	Wetzels	Trinette	19100620	Beckers Hubert	19940526
Walraven	Maria	19210000	Haber Jozef	19660000	Wetzels	Trinette	19100620	Janssen Petrus	19940526
Walraven	Josephina	19210811	Burlet Ferdinand	19790208	Wetzels	Mia	19150624	Kuijpers Arnold	19730303
Walraven	Bertien	19270918	Martens N.N.	19990730	Wetzels	Hubertus	19171221	Servaes Anna	19751207
Walraven	Gerard	19460205	Ongehuwd	19720421	Wetzels	Mathie	19191018	Geurtjens Annie	19830825
Wanders	John	19200000	Peusmans Annie	19900000	Wetzels	Harrie	19221114	Mommers Annette	19850911
Wanders	John	19200000	Trynes Liesbeth	19900000	Weusten	Willem	18780000	Vliex Josephina	19550000
Warps	Hendrika	19070423	Ruijters Pieter	19791216	Weusten	Jef	19370916	Pisters Jeanne	19760810
Warps	H. (m)	19090412	Essers Gertrudis	19860117	Weusten	Lambert	19381124	Petri Jetty	19910703
Wassenaar	Nicolaas	18960000	Habets	19540000	Wevers	Jaak	19381216	Waber Madeleine	19800929
			M. Catharina		Wiche	Réne P.J.	19510218		19730917
Watinah	Darmin (v)	19100510	Reintjens	19750309	Widdershoven	Victor	18800508	Borghans Rosalia	19511126
			Louis J.W.		Widdershoven	Pierre	19170811		19830707
Wauben	M.S.	19001129	Leclair J.H.N.	19830626	Widdershoven	Matheus	19190502	N.N.	19750212
Wawrzyniak	Edmund	19220922	Deckers Jose	19950718	Wiegman	Elisabeth	18990819	Klomp P.J.	19840310
Weekers	Frans	19240413		19961109				(+ < 19840310)	
Weerdt van de	Johannes	19161202	Rompelberg Tina	19981228	Wiggers	Henri	18590000	Defresne	19240000
	Hubertus							Elisabeth	
Weert van	Ida	19081020	Goessens Pierre	19970329	Wijenbergh	H.Th.S.	0		19490403
Weerts	Servatius	18831125	Heuts Maria	19480708	Wijk van	Cornelia	19121116	Hoog de Hendrik	19880306
Weerts	Catharina	18960930	Bremers Nicolaas	19661119	Wijkman	Maria E.	18980524	Vrieselaar	19780628
Weerts	M.M.	19000726	Lahaije H.H.	19641003				Mathias L.	
Weerts	Pieter Hendrik	19001204	Lipperts Maria	19820323	Wijnands	Maria	18630410	Paulissen Paulus	19380911
			Gertrudis Elisa		Wijnands	Maria	18810000	Willems Willem	19550000
Weerts	Lène	19051210	Rompelberg Bèr	19980310	Wijnands	Wilhelmus	18931029	Wetzels	19821102
Weerts	Elisa E.	19070907	Essers Petrus A.H.	19440612		Hubertus		Catharina M.	
Weerts	Frits	19130124	Braken Hubertina	19741115	Wijnands	Gertrudis	18991106	Starren Wilhelmus	19730529
Weerts	Giel	19200000	Fraats Antoinette	19970921	Wijnands	Servaas	19090000	Wijnands Maria	19490000
Weerts	Pierre	19221220		19791029	Wijnands	Willem	19090320	Luyten Hubertina	19790908
Weerts	Guus	19561124	Ongehuwd	19851204	Wijnands	Maria	19110000	Wijnands Servaas	19690000
Weerts	Ivo	19640901	Ongehuwd	19821031	Wijnands	René	19350618	Geurtjens Marieke	19931005
Weijenberg	Hubertus	18980125	Walraven	19811114	Wijts	Henricus	18920713	Walraven	19660417
			Catharina			Hubertus		M. Hubertina	
Weijenberg	Jef	19210913	Overhof Bertha	19960712	Willems	J.L.H.	0		19460510
Weijenberg	Peter	19521015	Linden van der	19850104	Willems	Hubertus	18720414	Genders Maria	19460716
			Henny		Willems	Catharina	18810101	Conjaerts	19591127
Wel van der	Robbij	19450604		19450903				Lambertus	
Wellem	Pieter	0	o.k.	16280728	Willems	Hendrikus	18811211	Wetzels Sophia	19641010
Wellens	Victorina	19040829	Colson Pierre	19820924	Willems	Anna	18820000	Mingels Gaspart	19610000
Welzen	Peter Thomas	18720728	Neilen	19500511	Willems	M. Elis.	18820803	Heijnen	19630619
			Maria Theresia					Henri J.H.	
Welzen	Maria C.	19010914	Loyson	19780404	Willems	Willem	18840000	Wijnands Maria	19450000
			Mathias H.		Willems	Louisa Maria	18890628	Heuts	19560923
Welzen	Anna	19061126	Ongehuwd	19710126				Egidius Hubertus	
	Maria Jacobina				Willems	J.E.M. (m)	18960605	Lousberg M.E.H.	19371218
Welzen	Jan A.	19080415	Aarts Hubertina	19800104	Willems	Jan	19020323	Pleumeekers	19771014
Welzen	Peter Joseph	19100423	Walraven	19861229				Agnes	
			Maria Trinette		Willems	Gilles	19060611	Schulz Franziska	19820603
Welzen	Fien	19150103	Beckers Pierre	19920626	Willems	P.H. (m)	19080915	Hameleers B.M.	19760710
Wenders	Jean	19300929	Haesen	19950618	Willems	Sjo	19090000		19870000
			Helena H.M.		Willems	Hubertina	19090419	Janssen Jan	19960911

Willems	Sophia	19110904	Luijten Willem	19910917
Willems	Fred	19170000	Murrer Anna	19900000
Willems	Lambert	19201002	Hendrikx Netta	19880308
Willems	Tiny	19260715	Pinxt Michel	19921205
Willems	Mia	19281112	Budy Pie	19980217
Willems	Hubertus	19291115	Vanderbooren Ida Maria	19990208
Willems	Willie	19350810	Ongehuwd	19650726
Willems	Wiel	19420218		19870926
Willemstijn	Jan	19960430		19960709
	Willem Jochem			
Wissen van	Elisabeth	18951117	Claessens Johannes	19760916
Wissen van	Michael	18981107	Paulissen Lucia	19790225
Wissen van	Pieter	19030704	Bronckers Johanna	19731012
Wissen van	Pieter	19030704	Lambrechts Maria	19731012
Wissen van	Annie	19270929		19920707
Wissen van	Jo	19350120	Rademaekers Annie	19990106
Wit de	Tonny	0		0
Wit de	Wilhelmus J.	18980925	Raemakers Helana A.I.	19711206
Wolfs	Louisa Maria	19030709	Krutzen Pierre H.	19800203
Wolfs	Maria	19110306	Aerts Wilhelmus Franciscus	19880501
Wolfs	Barbara Josephina			
Wolfs	Pieter	19210921	Tillie Hubertina	19990601
Wolfs	Marie	19250130	Bosch van den Hendrikus Hubertus	19970409
Wolfs	Aleida Josephine			
Wolters	C.L.E. (m)	18990000	Bessem's Guillemine	19780000
Wouters	Michael	18961124	Colaris Maria	19671115
Wouters	Harrie	19141128	Schrijnemeekers Josephina	19711206
Wubbels	Maria J.H.M.W.	19030831	Helm van der A.W.M.	19980416
Zelis	E. (v)	18620000	Henderix J.	19530000
Zigterman	Jan	18980910	Lennartz Antonia	19730901
Zomers	Ine	19170402	Steen van den Eddie	19811212
Zurstrassen	Ivo - Norman	19790113		19880105
Zwieten van	Cor	19220305	Tonnaer Mia	19820506
p-Compeers	Henricus	17410316	Pater Prior en Provinciaal / o.k.	18140801
p-Dohmen	Joannes Petrus	17480000	Pastoor Heer 1806-1822 / o.k.	18280120
p-Richartz	Joannes	17760917	Pastoor Slenaken & Bemelen / o.k.	18400801

p = pastoor; pater o.k. = oud kerkhof
Bron grafstenen vóór 1800: PSHAL 1960-1961

Kerkhof HEUGEM tot oktober 1999

Naam	Voornamen	Geb. dat.	Partner	Ovl. dat.
Aarts	Maria Josephina	18830504	Frambach Hubertus Joannes	19640128
Abrahams	Guus	19290622	Brandts Fieny	19980705
Aldenhoven	Joannes Michael	18981002	Custers Johanna	19850511
Aldenhoven	Maria Josephina	19270212	Jeurissen Jean	19860803
Baade	Louis	19460310	Hoogenboom Lucie	19900106

Baan	John	19580927		19951122
Barkhuijsen	Hannes	19030615	Wijts Maria	19490605
Bastens	Anna Maria	19090828	Lahaut Andreas Hubertus	19950110
Bastiaens	Joannes	18901030	Hendrikx Anna	19660914
Bastiaens	Joannes	18910714	Lardenoije Catharina	19460917
Bastiaens	Joannes	19271214	Oordt op den Maria	19551107
Baumeister	Willy	19040526	Bessem's Lies	19850302
Beckes	Frans	0	o.k.	1??0106
Beckers	Joannes	18621019	Gregoire Elisabeth	19421014
Beckers	Lodivicus			
Beckers	Mathijs	18810905	Starren Hubertina Barbara	19720310
Beckers	Hubertus			
Beckers	Maria	18860531	Bronckers Joannes Hubertus	19620308
Beckers	Catharina			
Beckers	Gerardus	18861129	Jeurissen Marianna	19691002
Beckers	Lambertus			
Beckers	Franciscus	18880414	Frijns Catharina	19560505
Beckers	Hubertus			
Beckers	Theodorus	18880912	Quaaden Anna Maria Hubertina	19720507
Beckers	Hubertus			
Beckers	Elisabeth	18910321	Vangangelt Gerardus	19781012
Beckers	Gerardus	18910508	Ongehuwd	19580806
Beckers	Hubertus			
Beckers	Nicolaus	18921210	Bessem's Barbara Sijbilla	19871011
Beckers	Hubertus			
Beckers	Elisabeth Agnes	18930321	Ongehuwd	19720328
Beckers	Maria Agnes	18960503	Pleumeeckers Nicolaas Joseph Hubert	19760527
Beckers	Ida	18960531	Lardenoye Willem	19920327
Beckers	Hubertus	18961015	Walraven G.	19731108
Beckers	Nicolaas			
Beckers	Egidius	18961214	Bours Anna	19670308
Beckers	Lambertus			
Beckers	Anna Helena	18980618	Quaaden Theodoor	19780515
Beckers	Gerardus	18991115	Meijers Margaretha	19731124

(wordt vervolgd)

